

**SOTE-UUDISTUKSEN UUTISOINTI SOSIAALIALAN
NÄKÖKULMASTA**

Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien pääkirjoituksista

Tatu Heinonen

Maisterintutkielma

Sosiaalityö

**Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos**

**Humanistis-
yhteiskuntatieteellinen
tiedekunta**

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2021

TIIVISTELMÄ

SOTE-UUDISTUKSEN UUTISOINTI SOSIAALIALAN NÄKÖKULMASTA

Diskurssianalyysi Helsingin Sanomien pääkirjoituksista

Tatu Heinonen

Sosiaalityö

Maisterintutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Johanna Moilanen

Kevät 2021

72 sivua + liitteet 5 sivua

Pro gradu –tutkielmani tavoitteena oli selvittää, millaista sote-uudistukseen liittyvä uutisointi on ollut sosiaalialan näkökulmasta aihetta lähestyessä. Sote-uudistus on jo pidemmän aikaa käynnissä ollut kansallinen projekti, jossa sote-palveluiden kansallinen järjestämisvastuu on tarkoitus siirtää pois kunnilta, ja jonka tarkoituksena on taata laadukkaat julkiset sote-palvelut Suomessa myös tulevaisuudessa. Tutkielmassani yritän tuoda esille esimerkkejä siitä, millaisia diskursseja sote-uudistuksen uutisoinnissa on syntynyt. Tutkimuksessani pyrin myös tarkastelemaan, miten sote-uudistuksesta puhutaan ja millaisia mahdollisia seurauksia tällä puheella saattaa olla sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta.

Tutkielmani aineistona toimii Helsingin Sanomien pääkirjoitukset Sipilän hallituksen aikakaudelta 29.05.2015–06.06.2019, joista lopulta aineistooni päätyi 114 kappaletta. Väljänä teoreettisena viitekehyksenä tutkielmassani toimii sosiaalinen konstruktionismi. Tutkimusmenetelmällinen lähestymistapani on kriittistä diskurssianalyysia mukaileva, ja täten pyrin huomioimaan erityisesti vallankäytön tematiikkaa tutkimukseni taustaoletuksissa. Tätä yritän toteuttaa median vallankäytön ominaispiirteitä kartoittaen sekä pohtien, miten sosiaaliala voisi rakenteellisen sosiaalityön keinoin pyrkiä itsekin käyttämään valtaa sosiaalialan asiaa ajaakseen.

Tunnistin diskurssianalyysin tuloksina lopullisesta aineistostani viisi erilaista diskurssia: Sote- eli terveydenhuolto -diskurssi, Leveämmät hartiat -diskurssi, Väistämätön sote-uudistus – diskurssi, Valinnanvapauden riskit ja mahdollisuudet -diskurssi sekä Tehokkuus-diskurssi. Näiden diskurssien pohjalta sote-uudistuksen uutisointi näyttää hyvin terveydenhuoltoon keskittyvältä, ja sosiaalihuolto jää hyvin vähäiselle huomiolle. Täten syntyy myös uhkakuvia siitä, että sote-uudistusta toteutettaisiin terveydenhuollon ehdoilla. Diskurssien puheella voidaan nähdä olevan sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta mahdollisesti niin positiivisia kuin negatiiviacin seurauksia. Mikäli sote-uudistus onnistuu tavoitteissaan, asiakkaiden tilanne paranee, mutta jos sosiaalihuoltoa ei kunnolla huomioida sitä tehtäessä, kärsivät siitä asiakkaatkin. Sosiaalialan ammattilaisille diskurssien puheella on lähinnä negatiivisiksi katsottavia seurauksia, esimerkiksi sosiaalihuollon heikon huomioinnin johdosta, jolloin sosiaalialan ammattilaisten näkemyksiä ja tarpeita ei mahdollisesti huomioida uudistusta tehtäessä.

Avainsanat: sosiaalityö, sote-uudistus, diskurssianalyysi, media ja valta

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. SOTE-UUDISTUKSEN TAUSTAA	4
2.1 Sote-uudistuksen sisältö ja tavoitteet	4
2.2 Sote-uudistus ja rakenteellinen sosiaalityö	9
3. MEDIAN ROOLEISTA	12
3.1 Median käyttämä valta.....	12
3.2 Sosiaalityön ja median monisyinen suhde	16
4. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	20
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
5.1 Kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä	21
5.2 Aineistonkeruu, tutkimusaineisto ja aineiston valintaprosessi	26
5.3 Aineiston analyysin toteuttamisesta.....	28
5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusprosessin eettisyys	31
6. SOTE-UUDISTUKSEN UUTISOINNIN DISKURSSIT	33
6.1 Sote- eli terveydenhuolto -diskurssi	34
6.2 Leveämmät hartiat -diskurssi.....	39
6.3 Väistämätön sote-uudistus -diskurssi.....	43
6.4 Valinnanvapauden riskit ja mahdollisuudet -diskurssi	46
6.5 Tehokkuus-diskurssi	52
7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	59
7.1 Yhteenveto	59
7.2 Tutkimusprosessin onnistumisen ja luotettavuuden arviointia	61
7.3 Pohdinta	62
LÄHTEET	65
LIITE: AINEISTO	73

1. JOHDANTO

Nyt käynnissä olevassa sote-uudistuksessa on kyseessä yksi Suomen sosiaali- ja terveystalouden historiaan merkittävimmistä muutoshankkeista, lähes mistä tahansa näkökulmasta tarkasteltuna. Tarkoituksena on uudistaa kokonaisuudessaan julkiset sote-palvelut ja siirtää niiden järjestämisvastuu pois niitä nykyisin järjestäviltä kunnilta. Tulevaisuudessa sote-palveluita järjestäisivät uudet suuremmat organisaatiot, joista on puhuttu niin maakuntina kuin hyvinvointialueinakin, riippuen vallassa olevasta hallituksesta. Tutkielmani kirjoitushetkellä, keväällä 2021, käynnissä on Sanna Marinin hallituksen vuoroyrittää sote-palveluiden rakenneuudistuksen läpivientiä. Marinin hallitusohjelman sote-uudistuksessa tavoitteiksi on asetettu muun muassa hyvinvointierojen kaventaminen, laadukkaiden sote-palveluiden takaaminen kaikille suomalaisille sekä sote-palveluiden kustannussäästöt (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, 153). Tämän hallituksen sote-uudistuksessa tarkoituksena on siirtää sote-palveluiden järjestämisvastuu itsehallinnollisille hyvinvointialueille, joita perustettaisiin 18 kappaletta (emt., 154).

Oma tutkielmani kuitenkin sijoittuu ajallisesti aineistonsa ja sen sisällön puolesta Juha Sipilän hallituksen aikakauteen 29.05.2015–06.06.2019. Sipilän hallituksen valmistelemissa sote-uudistuksessa tunnistettavina erityispiirteinä voidaan nähdä valinnanvapauden liittyvä kokonaisuus, sisältäen lakiuudistuksen sekä nykyistä laajemman yksityisen palvelutuotannon, sekä maakunnalliset itsehallintoalueet (Niskanen, Jokivuori ja Ruuskanen 2020, 37–38). Kuten professori Teppo Kröger (2017, 160) asiasta kirjoittaa, tuolloinen sote-uudistushanke voidaan nähdä siirtymänä pohjoismaisesta universalismista ja julkisen puolen palveluista markkinoiden ehdoilla toimivaan malliin, jossa julkinen puoli ei enää järjestä vaan rahoittaa – kyseessä on tietynlainen siirtyminen perinteisestä julkissektorimallista ”markkinauskoon”.

Asian merkittävyyden tähden on erittäin tärkeää, että uudistus valmistellaan huolellisesti ja tasapuolisesti, kuunnellen eri alojen ammattilaisia ja asiantuntijoita, sekä tuoreimpiin tutkimustietoihin pohjautuen. Tarkoitukseni on tutkia, millaista uutisointi sote-

uudistuksesta on ollut Helsingin Sanomissa, tarkastellen erityisesti sitä miten sote-uudistuksesta on puhuttu. Lisäksi pyrin hahmottelemaan millaisia mahdollisia seurauksia näistä puhetavoista saattaa syntyä sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta. Tämä siitä syystä, että vaikka sosiaali- ja terveystalouden aiemman integraatiokehityksen pohjalta on siirrytty ihmisten tilanteiden tarkasteluun enemmän kokonaisuuksina, on ollut nähtävissä kehityspiirteitä, joissa terveydenhuollon asema on vahvistunut yhdistetyissä organisaatioissa samalla kun sosiaalitoimen merkitys on vähentynyt (Kettunen ja Möttönen 2014, 112–113).

Oma mielenkiintoni aihepiiriin on herännyt niin sosiaalityön opiskeluiden pohjalta kuin myös yleisesti uutisia ja muuta mediaa seuraamalla viime vuosien aikana. Sote-uudistus on ollut puheenaihe, joka on tuntunut hallitsevan mediatilaa useamman vuoden. Samalla se näyttää herättävän suuria tunteita niin puolesta kuin vastaan eri tahoissa ja toimijoissa. Tämä on hyvin ymmärrettävää, sillä kyseessä on valtava uudistus Suomen mittakaavassa. Kun ollaan siirtämässä – vielä suunnittelupöydällä oleville – uusille organisaatioyksiköille järjestämisvastuu sosiaali- ja terveydenhuollosta sekä pelastustoimesta, ollaan hallinnollisen ja taloudellisen vallan osalta Suomessa ennennäkemättömän uusjaon edessä.

Maisteriksi valmistumiseni jälkeen mahdollinen urapolkuni saattaa olla hakeutua sosiaalihuollon julkiselle puolelle sosiaalityöntekijäksi, saatuaani laillistetun ammattihenkilön ammatinharjoittamisoikeuden (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015). Täten sote-uudistuksessa voi olla kyse tulevaisuuteni työskentelyolosuhteiden järjestämisestä. Laajemmin ajateltuna uudistuksen voidaan nähdä koskettavan kaikkia tulevia sosiaalityöntekijäsukupolvia. Vaikutusten ulottuessa vielä nykyisiinkin sosiaalityöntekijöihin, niin voidaan sanoa kyseessä olevan erityisen suuri ja merkittävä uudistus. Kuten Mikko Mäntysaari (2020, 52) tuo esille, sote-uudistuksen jälkeen sosiaalityöntekijät tulevat todennäköisesti työskentelemään terveydenhuollon ammattilaisten johtamissa yksiköissä, ja tämä integraatio tulee vaatimaan opettelua puolin ja toisin. Joten seuraan suurella mielenkiinnolla, miten sote-uudistus tulee etenemään ja toteutumaan, erityisesti sosiaalihuollon näkökulmasta.

Tutkielmani etenee Johdanto-luvun jälkeen seuraavasti: toisessa luvussa käsittelen sote-uudistusta yleisellä tasolla. Pyrin siinä kertomaan mistä sote-uudistuksessa oikein on kyse ja minkä takia se halutaan tehdä, eli mitä ongelmia sillä pyritään ratkaisemaan. Lisäksi pohdin rakenteellisen sosiaalityön mahdollisuuksia sote-uudistusta tehtäessä, ja millaisia vaikutuksia sillä mahdollisesti on sosiaalityön näkökulmasta pohdittuna. Kolmannessa luvussa perustelen, miksi valitsin kerätä aineistoni sanomalehdistä, sekä käsittelen median olemusta ja sen rooleja. Erityisesti tarkastelen mediaa vallankäyttäjän roolissa. Luvut kaksi ja kolme käsittelevät työni keskeisimpiä käsitteitä, eli sote-uudistusta, mediaa ja median valtaa.

Neljännessä luvussa esittelen tutkielmani tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Tutkielmani viidennessä luvussa kerron tarkemmin sen toteutuksesta, ja esittelen tutkimusmenetelmään ja aineistoon liittyvät valintaperusteet. Kerron luvussa käyttämästäni kriittisestä diskurssianalyysistä ja millä tapaa ymmärrän sen tutkielmani kontekstissa. Samalla käsittelen sosiaalista konstruktionismia, joka toimittaa väljän teoreettisen viitekehyksen virkaa tutkielmassani. Lisäksi avaan sekä arvioin tutkimukseni luotettavuutta ja tutkimusprosessin eettisyyttä. Kuudennessa luvussa esittelen ja kerron diskursseista, jotka nousivat aineistostani esiin. Seitsemännessä luvussa tarkastelen aihepiiristä aiemmin tehtyä tutkimusta ja kerron tutkielmani johtopäätökset, sekä pohdin mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

2. SOTE-UUDISTUKSEN TAUSTAA

2.1 Sote-uudistuksen sisältö ja tavoitteet

Sote-uudistuksella tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja rakenteiden uudistamista vastauksena yhteiskunnan muutoksille ja siitä aiheutuville haasteille, tarkoituksena ollessa järjestää nopeammin ja paremmin sote-palveluita kansalaisille. Sote-uudistuksen lähtökohdat sijoittuvat 2010-luvun alkupuolelle, hieman riippuen siitä, mikä halutaan nähdä alkupisteeksi. Sote-uudistuksen nykyisiä vaiheita edelsi yhtenä merkittävänä tekijänä Paras-hanke, kunta- ja palvelurakennemuutos, vuosina 2007–2012. Paras-hankkeen mahdollisti laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta (169/2007) joka oli voimassa alkuvuodesta 2007 vuoden 2012 loppuun.

Paras-hankkeen voidaan katsoa sisältäneen osittain samoja elementtejä, kuin mitä sitä seurannut sote-uudistuksen suunnittelu. Näitä samankaltaisuuksia ja käsiteltyjä aiheita ovat muun muassa palveluiden saatavuus sekä palveluiden rahoitus. Keskeinen tekijä molemmissa, Paras-hankkeessa ja sote-uudistuksen valmistelussa, on ollut keskittyminen palveluiden tuottamiseen taloudellisesti. Tällä palveluiden taloudellisella tuottamisella tarkoitetaan varsinkin niitä peruspalveluita ja -toimia, jotka nyt ovat kunnille säilytettyinä, eli sosiaali- ja terveystoimet. (Niiranen, Puustinen, Zitting ja Kinnunen 2013.)

Viime vuosikymmenen alkupuolella uudistuksia valmisteltiin ensin lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kehittämisestä vuosina 2011–2014 parissa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kehittämisestä vuosina 2011–2014, 305/2011). Tarkoituksena oli valtion rahallisesti tukemien alueellisten kokeilujen kautta testata, kuinka olisi mahdollista toteuttaa esimerkiksi aiempaa vaikuttavampia ja kattavampia sote-palveluita kestävästi myös tulevaisuutta ajatellen (emt.). Tätä voidaan katsoa seuranneen jo aiemmin aloitettu ja nyt jatkunut Kaste-ohjelma toisella kaudellaan eli sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma, vuosina 2012–2015. Kaste-ohjelman viimeisin vaihe nimesi tavoitteikseen esimerkiksi sosioekonomisten ryhmien välisten

hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamisen sekä sote-palveluiden aiempaa parempaan kustannustehokkuuteen tähtäävien keinojen etsimisen. (Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015, 2012, 4–5, 15–17.)

Salme Kallisen toimittamassa Sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-hankkeen loppuraportissa esitetään, että asiakaslähtöisten palveluiden edistämässä ja tarpeenmukaisten palvelujen saatavuuden takaamisessa on onnistuttu erittäin hyvin hankkeen puitteissa (2016, 52–57). Koko hankkeessa oli valtakunnallisia toimenpiteitä määriteltynä 13 kappaletta, ja näihin liittyvistä tehtävistä raportoidaan 85 prosenttia sujuneen onnistuneesti (emt., 8). Aiheesta on toteutettuna myös ulkoinen arviointi, jossa tutkittiin muun muassa ohjelman tavoitteenasettelua sekä ohjelman tuloksia koskien hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista, sekä sote-palvelujen ja rakenteiden asiakaslähtöisyyden parantamista (Nikander, Tuominen-Thuesen ja KPMG 2016, 20). Tässä ulkoisessa arvioinnissa alkuperäisten tavoitteiden muotoilun nähtiin jääneen hieman epämääräiseksi, mutta toisaalta voitiin kuitenkin nähdä muun muassa osallisuuden parantuneen ja hyvinvointierojen kaventuneen, vaikkei näiden tulosten juurtumisesta olekaan pitkäaikaisseurantaa vielä ollut mahdollista tehdä (emt. 21–23).

Edellä mainittuihin raportteihin pohjautuen voidaan ajatella, että Kaste-hankkeen kaltaiset valtakunnalliset ja valtion ohjaamat kokeilut ovat tarjonneet arvokkaan kokeilukentän testata erilaisia laajemman sote-uudistuksen palikoita käytännössä jo etukäteen. Tällaiset määräaikaisten, alueellisesti ja sisällöllisesti rajatut kokeilut sisältävät vähäisiä riskejä ja siten kaikki osallistujat tietävät niistä olevan mahdollisesti vain hyötyä. Mikäli ideat ja ajatukset osoittautuvat käytännössä toimimattomiksi, tai niistä paljastuu etukäteen ennakoimattomia ongelmia, voidaan kuvainnollisesti huokaista helpotuksesta – ne kun löytyivät jo mallin testausvaiheessa. Jos taas kaikki sujuu hyvin, on malli testattu käytännössä toimivaksi ja sen käyttöönoton laajentamista voidaan alkaa pohtia. Näistä kokeiluista saadut rohkaisevat tulokset ovat avanneet tietä sote-uudistuksen eteenpäin viemiselle.

Lähes äärimmilleen yksinkertaistettuna voidaan sanoa, että sote-uudistuksella pyritään valmistautumaan Suomen tulevaisuuteen. Valmistautumista tarvitaan, sillä sote-palveluiden

kysynnän osalta tulee tapahtumaan selkeää kasvua. Tämä johtuu siitä, että tulevaisuudessa väestöllinen huoltosuhde heikkenee Suomen väestön ikääntyessä – erityisesti vanhushuoltosuhde kasvaa jo tälläkin hetkellä (Aalto ym. 2020, 16–17). Väestön ikääntyminen taas kuormittaa erityisesti terveydenhuoltoa, sillä ikääntymisen myötä ihmisen terveydentila luontaisesti alkaa heiketä ja hänen tarvitsemiensa palveluiden määrä kasvaa. Ihmiset elävät pidempään ja tarvitsevat enemmän palveluita, mutta samalla työssäkäyvien määrä pienenee. Koska sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tuottaminen vie paljon resursseja, on erittäin tärkeää tutkia mahdollisuuksia järjestää hyviä ja vaikuttavia palveluita entistä tehokkaammin. (ks. esim. Aalto ym. 2020, 44.)

Nähdäkseni sote-uudistus on, muun muassa edelliset tekijät huomioiden, lähtökohtaisesti merkittävä asia Suomen tulevaisuuden kannalta. Sosiaalityön opintojeni sekä työkokemukseni kautta olen päässyt omin silmiin todistamaan, ettei nykyinen melko hajanainen sote-palveluiden järjestämisen malli takaa riittävässä määrin yhdenvertaisia palveluita sosiaalihuollon asiakkaille. Yksi suurimmista tekijöistä mistä tämä aiheutuu, on nähdäkseni kylmän arkiset taloudelliset realiteetit: eri kunnilla ja organisaatioilla on erilaiset, sekä varsinkin erikokoiset, resurssit. Tämä epäsuhta käytettävissä olevien resurssien osalta väistämättä näkyy asiakkaiden saaman palvelun laadussa ja kattavuudessa. Käytännössä siis palveluiden niukkuutena – välillä jopa suoranaisena puuttumisena.

Sosiaali- ja terveysministeriö ylläpitää sote-uudistuksen ajankohtaisista vaiheista kertovaa ja sote-uudistuksen taustoja avaavaa verkkosivustoa [soteuudistus.fi](https://www.soteuudistus.fi). Kyseisen verkkosivuston ”Usein kysyttyä sote-uudistuksesta” -osiossa mainitaan sote-uudistuksen osasyiksi väestön ikääntymisen lisäksi muun muassa yhdenvertaiset palvelut, ennaltaehkäisyyn ja peruspalveluihin panostaminen sekä järjestämisvastuun siirron kunnilta hyvinvointialueille (Sote-uudistus verkkosivu). Nämä syyt ovat järkeenkäyviä, sillä säädetäänhän jo Suomen perustuslaissa ihmisten yhdenvertaisuudesta. Mielestäni myös alueellinen yhdenvertaisuus palveluiden näkökulmasta on hyvin oleellista. Tällä tarkoitan sitä, että kansalaisen tulee voida olettaa saavansa samoja palveluita oli hän sitten asioimassa Ivalossa tai Helsingissä, jos maantieteellisiä etäisyyksiä käytetään esimerkkinä.

Ennaltaehkäisystä tulevaisuuden suuntauksena on pitkään puhuttu, mutta siihen ei ainakaan omasta mielestäni ole tarpeeksi panostettu. Osa problematiikkaa varmastikin lienee, että kuinka hankalaa tai jopa mahdotonta on perustella lukujen valossa ennaltaehkäisyn merkitystä. Miten esitellä vakuuttavasti esimerkiksi resursoinnista päättävälle instanssille, että tällaiset kalliit ongelmat on onnistuttu estämään ennaltaehkäisevän työn avulla? Mitattavuuden ja kustannustehokkuuden vaatimusten välissä luoviessa ei ole mahdollista esittää aukotonta todistusaineistoa, jolla perustella ennaltaehkäisyyn käytettyjä resursseja. Esimerkiksi Sipilä ja Österbacka (2013, 14) toteavat lasten ja nuorten sosiaalisten ongelmien ehkäisyyn käytetyistä resursseista, että niiden vaikutuksista syrjäytymisriskien ennaltaehkäisyn osalta ei ole oikeastaan minkäänlaista tutkimustietoa. Tämä johtuu osittain siitä, ettei löydy oikeastaan edes aineistoja, joiden pohjalta tehdä tutkimusta (emt.).

Sote-uudistuksella käsitän tutkimuksessani sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen uudistusta Suomen valtion hankkeena, eli virallisena ja edelleen meneillään olevana kokonaan kattavana hallinnollisena projektina. Sosiaalihuoltoa tulen käyttämään kattoterminä nykyiselle viralliselle sosiaalipalvelujärjestelmälle ja vakiintuneille käytänteille, sillä kyseinen termi on äärimmäisen keskeinen esimerkiksi juridisesta näkökulmasta (ks. esim. Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Sosiaalialasta puhuessani viittaan yleisesti sosiaalihuollon parissa työskenteleviin ammattilaisiin ja sosiaalipalveluita järjestäviin tahoihin yleisnimikkeenä, sillä sosiaalihuolto terminä voidaan nähdä vanhentuneena käsitteenä, joka ei käy yksiin nykyajan palvelu- ja asiakaskeskeisyyden kanssa (Kröger 2014, 26 ja 40). Sosiaalialasta puhun siten myös tietystä mielessä toimijana, kun taas sosiaalihuolto on virallinen laaja lakien määrittelemä kokonaisuus.

Sote-uudistuksen eri vaiheita, ja sitä miten koko uudistushankkeen vaiheet ovat ajallisesti sijoittuneet, on tutkinut Hanna-Leena Simonen (2016, 46–51). Hän on kerrannut mielestäni hyvin selkeätajuisesti sote-uudistuksen tapahtumaketjuja niin hallituksen esityksistä eduskunnalle kuin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen raporttienkin kautta. Hän on samassa tutkimuksessaan diskurssianalyysiin nojautuen jaotellut eduskunnan lähetekeskustelusta erilaisia tapoja suhtautua sote-uudistukseen, ja millaisia huolenaiheita kansanedustajat puheenvuoroissaan toivat esille (emt. 66–77). Mielestäni kyseisessä työssä tuodaan hyvin seikkaperäisesti ja kronologisesti selkeästi esille sote-uudistuksen pitkä taival,

mutta sosiaalityöhön tai sote-palveluiden integraatioon kyseinen työ ei mielestäni siinä mielessä liity, että sitä kautta tulisi päällekkäisyyttä oman tutkimukseni kanssa.

Mari Rantamäki (2016, 8–9) on maisterintutkielmassaan perehtynyt siihen, millä tavoin maakuntalehdet ovat ottaneet kantaa sote-uudistukseen ja millaisin mahdollisia kantoja ne ovat silloin ottaneet. Tähän liittyen hän on kirjoittanut myös median vallasta ja kuinka maakuntalehdet ilmentävät sekä luovatkin omalta osaltaan tietynlaista alueellista identiteettiä, ja kuinka tämä heijastuu myös journalistisiin valintoihin (emt. 28–30). Käytän omana aineistonani pääkirjoituksia ja samaan ratkaisuun on päätyneet myös Rantamäki, vaikkakin oma valintaperusteeni liittyy enemmänkin aineiston saavutettavuuteen sekä yhdenmukaisuuteen, kun Rantamäellä fokus on muun muassa pääkirjoitusten tavassa mahdollisesti käyttää valtaa sekä vaikuttavuudessa (emt. 32–33).

Tutkimuskysymyksiini liittyvistä aihepiireistä löytyi aiempaa tutkimusta, mutta suoranaisesti tutkimuskysymyksiini uutisoinnin konteksti yhdistettynä tehtyä aiempaa tutkimusta en ole onnistunut yrityksistäni huolimatta löytämään. Toki monet tutkimukseni osa-alueet ovat itsessään olleet tutkimuksen kohteena, mutta nähdäkseni hieman eri konteksteissa. Uskon tämän johtuvan varmastikin osittain siitä, että sote-uudistus on edelleenkin käynnissä oleva prosessi. Täten tutkimukseni on ajankohdaltaan myös melko tuore, koska käsittelemäni sote-uudistus on edelleen tietystä mielessä ilman tarkkaa ajallista rajausta – tai ylipäätään lopputulosta, johon aiempaa tilannetta verrata.

Sote-uudistuksen taivalta on tutkittu toki muissakin yhteyksissä. Esimerkiksi sote-palveluiden uudistamista 1970-luvulta alkaen ja erityisesti Sipilän hallituksen aikaisiin tapahtumiin keskittyen luotaavat artikkelissaan "*Sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistaminen – virstanpylväitä menneestä ja suuntia tulevasta*" Pauli Rautiainen, Helena Taskinen ja Sari Rissanen (2020). He käyvät tarkasti läpi mitä erilaisia hankkeita, kokeiluita ja muita uudistamispyrkimyksiä eri vuosikymmeninä on ollut, mitkä niiden keskeiset tavoitteet ovat olleet, ja miten niiden voidaan katsoa onnistuneen (emt.).

2.2 Sote-uudistus ja rakenteellinen sosiaalityö

Näen rakenteellisen sosiaalityön liittyvän sote-uudistukseen hyvin oleellisesti, varsinkin näin sosiaalityön opiskelijan näkökulmasta katsottuna. Pohjaan näkemykseni sosiaalihoitolakiin, joka määrittelee rakenteelliseen sosiaalityöhön kuuluvaksi esimerkiksi seuraavat osa-alueet: tiedon tuottamisen asiakkaiden tarpeista ja yhteiskunnallisista yhteyksistä, toimenpiteet ja ehdotukset ongelmien ehkäisemiseksi sekä sosiaalihoiton asiantuntemuksen implementoinnin kunnan palveluiden suunnitteluun (Sosiaalihoitolaki 1301/2014, 7§). Nämä ovat mielestäni myös sote-uudistuksen keskeisiä osa-alueita sosiaalihoiton palveluiden parantamisen ja kehittämisen kannalta. Rakenteellisen sosiaalityön ytimeen voidaan nähdä kuuluvan muutokseen vaikuttaminen ja ylipäätään muutostyö esimerkiksi yhteiskunnallisella, institutionaalisella sekä asiakkaan tasoilla, sekä ymmärrys näiden suhteiden välisestä dynamiikasta (Pohjola, Laitinen ja Seppänen 2014, 282–283). Kaikki edellä mainitut alueet ovat hyvin keskeisessä roolissa myös sote-uudistuksen onnistumisen kannalta ajatellen. Erityisesti tietojohdamisesta kaavillaan merkittävää apuvälinettä vaikuttavien palveluiden tunnistamiseen ja sen tarkentamiseen, kuinka järjestää palveluita kustannustehokkaasti. Olennaista on pyrkiä yhtenäistämään tiedontuotantoa sote-palveluiden tuottamisesta, jotta vertailua voidaan edes tehdä. (Pohjola 2019.)

Nyt tutkielmani kirjoitushetkellä keväällä 2021 onkin meneillään sosiaali- ja terveystieteiden Toivo-ohjelma. Ohjelmassa keskitytään sote-tiedolla johtamiseen. Sitä ylipäätään suunnitellaan, ja lisäksi tarkoituksena on kehittää toimivia menetelmiä tulevien maakuntien käyttöön. Ohjelmaa tituleerataan yhdeksi historian suurimmista yrityksistä kehittää sote-tiedon johtamista, valvontaa ja arviointia. Toivo-ohjelma on jaettu kahteen eri hankkeeseen, Virta ja Valtava. Virta-hankkeen tiimoilta tarkoituksena on parantaa sote-organisaatioiden tietojohdamisen valmiuksia, sekä yhtenäistää hyvinvointialueiden ja kansallisen ohjauksen käyttämiä tietosisältöjä. Valtava-hankkeessa taas pyritään uudistamaan kansallista sote-tietotuotantoa esimerkiksi tietojohdamisen entistä paremman toteuttamisen mahdollistamiseksi uusilla tulevilla hyvinvointialueilla. Mukana hankkeissa

ovat sosiaali- ja terveysministeriö, Kela, Valvira ja DigiFinland Oy. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020.)

Toivon rakenteellisen sosiaalityön keinovalikoiman ja ideologian näkyvän sosiaalityöntekijöiden vaikuttamispyrkimyksissä koskien sote-uudistuksen etenemistä ja sitä, millaisia tavoitteita koko uudistukselle asetetaan sosiaalialan ammattilaisten suulla. Uudistuksen tiimoilla tulisi sosiaalialan vahva tietopohja ja osaaminen pyrkiä sanallistamaan vaikuttavaan muotoon, sekä pitää esillä sosiaalihuollon asiakkaiden oikeuksia ja sosiaalipalveluiden kehittämistä. Samalla tulee myös toimia vastavoimana mahdolliselle uuden julkisjohtamisen hengessä toteutetulle markkinalähtöiselle mittaamiselle – esimerkiksi puhtaasti asiakasmääriin tai suoritekirjauksiin pohjautuen. Asiakastyötä ei pystytä yksinkertaisin määriin perustuvien laskelmin arvottamaan, sillä sosiaalityöntekijä ei kokoa liukuhihnalla autoja vaan auttaa ihmisiä haasteissaan heidän ainutkertaisissa tilanteissaan.

Rakenteellinen sosiaalityö liittyy siten myös tutkimukseeni siitäkin syystä, että sosiaalityö ei käytä sillä olevia viestinnällisiä mahdollisuuksia hyväkseen, ja täten esimerkiksi sosiaalialan mediaosaamista sekä viestintäkulttuuria ylipäätään tulisi kehittää (Hämäläinen 2014, 79). Tämä on nähdäkseni selkeästi rakenteellisen sosiaalityön alueelle kuuluvaa toimintaa.

Sosiaalityöntekijältä vaaditaan ymmärrystä ja havainnointitaitoa muun muassa yhteiskunnallisten rakenteiden monimuotoisuuden ja niiden toimintamekanismien osalta (Pohjola, Laitinen ja Seppänen 2014, 284). Nämä voidaan nähdä moniulotteisina toiminta-areenoina, joilla sosiaalityöntekijän on mahdollista tehdä rakenteellisen sosiaalityön ytimeen kuuluvaa muutostyötä, sekä kartoittaa ja kartuttaa yhteistyökumppaneita ja verkostoja (emt., 284). Tällaista toimintaa ja osaamista rakenteellisen sosiaalityön osalta tulisi sosiaalialan mielestäni nostaa vahvasti esille sote-uudistusta tehtäessä. Sote-uudistus tulisi nähdä lähes ainutkertaisena mahdollisuutena päästä vaikuttamaan mittavassa kaavassa keskeisiin sosiaalialan toiminnan järjestämiseen liittyviin rakenteisiin, ja tähän mahdollisuuteen pitäisi tarttua voimalla ja päättäväisyydellä.

Voidaan mielestäni todeta, että sote-uudistus tulee myllertämään vielä ennakoimattomin tavoin esimerkiksi sosiaalipalveluiden järjestämisen sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta ajateltuna. Ei siis voida tarkasti sanoa, millaisia vaikutuksia siis sosiaalihuollon asiakkaiden arjessa sote-uudistuksella tulee olemaan, varsinkaan sote-uudistuksen toteutus- tai siirtymävaiheessa vanhasta uuteen malliin. Loppujen lopuksi sote-uudistusta ollaan kuitenkin toteuttamassa juuri asiakkaita varten, heidän palveluidensa turvaamiseksi myös tulevaisuudessa. Voidaankin kysyä, miten heidän äänensä on otettu huomioon tähän mennessä sote-uudistusta tehtäessä tai sen eri iteraatioiden toteutusyrityksissä.

Rakenteelliseen sosiaalityöhön sisältyy vahvasti näkemys, jonka mukaan sosiaalityöllä on vastuu huolehtia heikommassa asemassa olevien ihmisten mahdollisuuksista vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, tai ylipäätään saada äänensä kuuluville (Pohjola, Laitinen ja Seppänen 2014, 286). Lisäksi rakenteellinen sosiaalityö on pohjimmiltaan yhteisten asioiden hoitamiseen tähtäävää, eli olemassa olevan tiedon pohjalta tulisi pyrkiä vaikuttamaan päätöksentekoon, jotta se olisi hyvinvointia lisäävää (emt., 288). Täten sosiaalityö, sote-uudistus ja sitä käsittelevä uutisointi liittyvät yhteen tutkimukseni tasolla myös rakenteellisen sosiaalityön kanssa – kuka tuo heikommassa asemassa olevien äänen kuuluville sote-uudistuksesta käydyssä keskustelussa, ellei sosiaaliala? Kuka kertoo mitä uudistuksessa tulisi huomioida ja miten se tulisi toteuttaa, jotta sen vaikutukset olisivat mahdollisimman hyvät asiakkaiden näkökulmasta? Ja unohtuuko tuo ääni kokonaan, jos sosiaaliala jää äärimmäisen vähälle huomiolle itsessäänkin sote-uudistuksesta käydyssä julkisessa keskustelussa? Tällaisten esittämiäni kysymysten voidaan nähdä edustavan sitä omaan työhön kohdistuvaa vastuullista kriittisyyttä sekä kantaaottavuutta, joista Pohjola, Laitinen ja Seppänen (2014, 288) kirjoittavat rakenteellisen sosiaalityön toimintaperiaatteisiin ja arvoihin liittyen.

3. MEDIAN ROOLEISTA

3.1 Median käyttämä valta

Mediaan liittyy lähes poikkeuksetta olennaisena osana jonkinlainen viestintä. Viestinnän määritelmään voidaan sisällyttää näkemys jossakin muodossa olevien sanomien jakamisesta tai välittämisestä, ja tähän näkemykseen taas jatkumona liittyy ajatus siitä, kuinka eri tahojen välinen viestintä luo vuorovaikutusta. Tämä useamman toimijan yhdessä toteuttama toiminta on luonteeltaan osa yhteiskuntaa rakentavaa ja muokkaavaa toimintaa. Sanomalehdet edustavat perinteistä joukkoviestintää ollen lähes kaikkien saavutettavissa oleva median muoto. (Seppänen ja Väliverronen 2012, luku 2.)

Sanomalehden pääkirjoitukset valikoituivatkin tarkan harkinnan jälkeen tutkimukseni aineistoksi, pitkälti juuri saavutettavuutensa ja perinteisen asemansa johdosta. Viestinnän ja kommunikoinnin välinen yhteys saatetaan välillä yksinkertaistaa ja pelkistää vain siihen, että median kautta toteutetaan kommunikaatiota. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Tätä suhdetta ja määrittelyiden syntysijoja olisi mahdollista paikantaa tarkemmin avaamalla syvällisesti joukkoviestinnän tutkimusta, sekä näiden käsitteiden historiaa, mutta tämä ei ole tarpeellista tutkimukseni rajauksessa. (Ridell ja Väliaho 2006, 21.)

Sen sijaan tämän tutkimukseni osalta koen selkeimmäksi, riittäväksi ja yksiselitteisimmäksi Seppäsen ja Väliverronen (2012, luku 2.) esittämän seuraavan määritelmän medialle: ”media viittaa ennen kaikkea viestintään, joka tapahtuu teknisten laitteiden avulla”. Tässä määritelmässä avataan nykyisin vallitsevaa tilannetta yhteiskunnassamme, missä perinteinen tiedonvälitys ja viestintä ovat jo pitkään olleet murroksessa, erityisesti internetin tuomien mahdollisuuksien vuoksi. Omakin aineistoni on kerätty perinteisestä joukkoviestimestä eli sanomalehdestä, Helsingin Sanomista, mutta kyseisen sanomalehden sähköisestä arkistosta internetin avulla. En ole joutunut siis selaamaan pölyisessä kirjastossa mikrofilmejä lukulaitteelta, kuten olisin joutunut tekemään vielä muutamia kymmeniä vuosia sitten.

Mediaa ei kuitenkaan tule ymmärtää rajoittuneesti vain viestinvälityksen keinoksi tai välineeksi, sillä muuten saatetaan tehdä myös paikkaansa pitämätön oletus siitä, miten sisältö olisi jotakin mitä media vain *välittää* – eli sisältö olisi jotenkin mediasta irrallaan olevaa, ja media olisi neutraali kuljettaja tälle sisällölle (Seppänen ja Väliverronen, 2012, luku 2). Näinhän tilanne ei tietenkään ole, vaan media on oma instituutionsa, joka saattaa hyvinkin vahvasti määritellä sisältöään sekä pyrkii ohjaamaan sitä, miten siihen tulisi suhtautua. Selkeänä esimerkkinä tällaisesta jo premissiltään värittyneestä tiedonvälityksestä nostaisin esiin eri poliittisten puolueiden omistamien medioiden uutiset. Tuskinpa kukaan pitää näiden toimittamia uutisia mitenkään neutraaleina, vaan ymmärtävät, että jo pelkästään sillä millaisia uutisia on valittu välitettäväksi, tehdään jo suurta rajausta siitä mitä maailmasta halutaan kertoa, ja millaisesta näkökulmasta katsottuna. Samoin neutraaliksi mielletty mediatoimija joutuu tekemään valintoja rajausten suhteen. Väliverronen (2012, 89) onkin todennut, että mediaa ja median mahdollista valtaa tulisi tarkastella yhteiskunnallisessa kontekstissa, osana rakenteita ja vallankäytön mekanismeja.

Valtaan kohdistuvat kysymykset ovat olleet aina oleellinen osa mediatutkimusta, ja joukkoviestimien tutkimisen suhteen erityinen huomio on usein kiinnittynyt sen mahdollisiin vaikutuksiin ja seurauksiin koskien ihmisten asenteita ja mielipiteitä. (Seppänen ja Väliverronen 2012, luku 6.) Median käyttämä valta on tutkimukseni kontekstissa tärkeä aihepiiri, sillä tutkimukseni väljänä viitekehyksenä toimivan sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti jaan näkemyksen todellisuuden rakentumisesta sanallisesti ja viestinnän välityksellä. Puhun tarkemmin sosiaalisesta konstruktionismista luvussa ”5.1 Kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä”.

Seppänen ja Väliverronen (2012, luku 6.) nostavat esiin myös tärkeän yleisemmän tason huomion siitä, että valta itsessään ei ole hyvää eikä pahaa, vaan keskeinen osa järjestäytynyttä yhteiskuntaa ja sen toimintaa. Väliverronen (2012, 92) on kuitenkin kirjoittanut, että median käyttämän vallan on usein nähty olevan ”pahaa”, eli ihmisten hallintaan pyrkivää tai ihmisten toimintaan rajoittavasti tähtäävää. Tämä on oleellinen seikka ymmärtää, ja se auttaa ymmärtämään myös tutkimukseni kontekstia. Vaikka Helsingin Sanomat eivät pyrkisi käyttämään tietoisesti heille kertynyttä valtapääomaa merkittävänä sanomalehtenä ajaakseen spesifiä agenda, käyttää se silti tätä nimenomaista valtaa aina

jotakin julkaistessaan. Mitä ja millä tapaa jotakin tuodaan julkisuuteen, on oleellinen osa median käyttämää valtaa. Samaten se, miten media käsittelee julkaisemiaan aihepiirejä, sekä millaisia sisältöjä ylipäätään tuodaan julkiseen tietoisuuteen. (Seppänen ja Väliverronen 2012, luku 6.)

Kunelius, Noppari ja Reunanen kirjoittavat, että median käyttämän vallan tutkimuksessa on olennaista institutionalisoituneet käytännöt ja miten media on osa näitä käytänteitä, ja kuinka eri valtaa käyttävät tahot pyrkivät hyödyntämään mediaa tavoitteisiinsa päästäkseen. He nostavat myös esiin, kuinka media itsessään on nähtävissä vallan resurssina jota hallitaan, ja samalla se on siten tärkeä osa vallan legitimitetin rakentamista. Media ja sen hallinta ovat siis tietyssä mielessä vallan oikeutuksen lähde, mutta myös rakennuspalikka. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 21–22.) Toisaalta Verronen (2012, 94) esittää, että valta joka medially on, perustuu kaikkien jakamalle yhteiselle uskonnulle, että medially ylipäätään on valtaa – ja täten tämä valta olisi tietyssä mielessä kuviteltua. Hän myös kirjoittaa, kuinka median rooli voidaan nähdä enemmänkin mahdollisten yhteiskunnallisten muutosten kiihdyttäjänä kuin niiden alullepanijana (emt., 94).

Elämme nykyisin kilpailuyhteiskunnassa, jossa on tärkeää myös organisaatioille luoda itsestään kuvaa pätevinä ja tarpeellisina toimijoina. Tähän mediajulkisuutta myös käytetään, toisin kuin aiemmin, jolloin hierarkkisemmissä rakenteissa tarve tälle oli vähäisempää. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 229.) Tähän liittyen minusta onkin varsin kiinnostavaa tutkimuksen osalta päästä tutustumaan siihen, millaisia erilaisia puheenvuoroja eri instituutioiden ja muiden virallisten tahojen edustajat ovat mahdollisesti käyttäneet. Olisiko kenties nähtävissä jonkinlaista sote-uudistuksen tulevaisuuteen liittyvää oman olemassaolonsa perustelua, tai miten sote-uudistuksessa juuri tämä puheenvuoron käyttävä taho olisi olennaisessa asemassa sen onnistumisen kannalta.

Julkisuudessa usein esiintyvä ja mediassa näkyvä organisaatio omaa ja saa sitä kautta myös lisää vaikutusvaltaa, mikä tekee yhteistyön helpommaksi esimerkiksi kansalaisten kanssa. Tämä näkyy valtaa käyttävien tahojen pyrkimyksinä hyödyntää mediaa luottamuspääomansa rakentamisen osalta. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 381.)

Juppi (2004, 72) kirjoittaa kuinka mediajulkisuus on nykyään erittäin tärkeä resurssi esimerkiksi virallisen järjestelmän edustajille, ja miten median journalistinen ydin on oleellinen tapahtuma-areena, jossa käydään julkista keskustelua ja kamppaillaan ajatusten ja aatteiden kannatuksesta. Sote-uudistuksen sisältö, ja jossakin määrin jopa kohtalo, tullaan näkemykseni mukaan ratkaisemaan julkisilla areenoilla. Tämän uskallan sanoa johtuvan ainakin osittain siitä, että sote-uudistuksen saaminen aikaiseksi on hyvin pitkälti valtapoliittinen projekti. Valtapoliittisella projektilla tarkoitan tässä yhteydessä yksinkertaisesti sitä, että vallassa olevien puolueiden tulee pystyä aikaansaamaan sellainen sote-uudistuksen aihe, jonka läpivienti on mahdollista eduskunnassa. Toki erittäin oleellisena tekijänä tulee mainita, että sote-uudistuksen ei tulisi sisältää esimerkiksi perustuslaillisesti ongelmallisia kohtia, kuten Sipilän hallituksen sote-uudistuksessa tapahtui. Tähän mennessä on käytännössä jo testattu, että perustuslain vastaista sote-uudistusta ei pystytä tekemään, vaikka olisikin enemmistöhallitus sitä ajamassa.

Siihen miten media, erityisesti sanomalehdet tutkimukseni tapauksessa, käsittelee sote-uudistusta, on mielestäni kiinnitettävä erityistä huomiota. Yksi erityisesti valtaa käyttävien tahojen kannalta olennainen median toimintamekanismi on se, että median kautta saadaan yleistä huomiota suunnattua johonkin tiettyyn kohteeseen tai aiheeseen. Tätä kautta julkisuuden avulla toimijat voivat pyrkiä hankkimaan itselleen vipuvartta ajaessaan omaa asiaansa, ja pyrkiä määrittelemään käsiteltävää asiaa itselleen mieleiseksi tai edulliseksi. (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 459–460.) Lisäksi hyvinvointi- ja talouspolitiikkaan liittyvän retoriikan on todettu olevan hyvin monimutkaista ja abstraktia, sekä näitä aihepiirejä käsittelevien poliitikkojen puheissa käsitellään useasti esimerkiksi kilpailukykyä sekä tuottavuuden kohentamista (Vesa 2017, 151). Näen kilpailukyvyyn ja tuottavuuden kohentamiseen liittyvän retoriikan käyttämisen perusteluina jossakin määrin tietynlaisia arvoja heijastelevina, ja se saattaa kertoa siten tietynlaisen uusliberalistisen näkemyksen ajamisesta. Media vaikuttaa julkiseen keskusteluun esimerkiksi tekemiensä uutisten kautta, ja ylipäätään hyvinvointipoliittisiin asioihin liittyvän julkisen keskustelun on sanottu olevan 2000-luvun Suomessa muun muassa niukkaa ja vaikeaselkoista (Vesa 2017, 154). Mielestäni sote-uudistuksesta puhuttaessa ja uutisoitaessa tulisi pyrkiä juuri karsimaan kaikki ylimääräinen monimutkaisuus – aihepiiri itsessään on jo niin kompleksinen, ettei sitä tulisi tarpeettomasti sekoittaa. Toki tämä julkisen keskustelun monimutkaistaminen saattaa olla

itsessään jo tavoite jollekin, sillä sen kautta on mahdollista esimerkiksi suorittaa muuten sopimattomina pidettyjä retorisia avauksia.

Tutkimukseni kontekstissa näen huomionarvoiseksi median ja sen käyttämän vallan suhteen, yhdistettynä Helsingin Sanomien pääkirjoitusuutisiin, sillä valtamedian pääkirjoitustoimittajat näyttävät mukailevan poliittisen ja taloudellisen eliitin näkemyksiä politiikan laajemmista linjoista, kuten Vesa toteaa (2017, 154). Tämän yhteydessä rohkenen spekuloida ajatuksella, että onko todella niin, että valtamedia kuten Helsingin Sanomat pääkirjoituksissaan mahdollisesti vain toistaa valtaeliitiltä omaksumiaan ajatuksia? Tätä ajatusta jossakin määrin tukee esimerkiksi Vesan (2017, 154) huomio siitä, kuinka ”talouden tosiasioiden” ja ”yhteisten ongelmien” näkeminen vallitsevaksi asiantilaksi, on tietystä mielessä sanomalehtien yritys näyttäytyä neutraaleina ja ulkopuolisina kommentoijina.

3.2 Sosiaalityön ja median monisyinen suhde

Mielestäni voidaan sanoa, että sosiaalityön ja koko sosiaalialan suhde mediaan on vähintäänkin hyvin monisyinen. Pahimman tapahtuessa, kuten tunnetussa ja surullisessa Vilja Eerikan tragediassa (ks. esim. Tasala 2016), media nostaa esiin sosiaalialan epäonnistumiset ja kertoo yksipuolisen näkemyksen mitä on tapahtunut ja minkä takia. Kutsun tässä median välittämää kuvaa yksipuoliseksi, koska esimerkiksi sosiaalityöntekijä ei voi kommentoida yksittäisiä tapauksia millään tasolla salassapitovelvollisuudesta johtuen, eli sosiaalialan ääntä ja näkemystä näissä tapauksissa ei kuulla. Tällaisissa tilanteissa media pyrkii tuomaan tietoisuuteen mahdollisia epäkohtia, mutta asetelma on epäsymmetrinen, sillä sosiaaliala ei pysty vastaamaan sitä kohtaan esitettyihin väitteisiin tai muuhun informaatioon. Kunnallisen sosiaalialan ja median välistä suhdetta onkin kuvattu jännitteiseksi, ja median välillä maksimaaliseen huomionherättämiseen pyrkivä tapa käsitellä sosiaalialaa ei ainakaan edistä sosiaalialan ymmärrystä, vaikka osan tästä

rikkonaisesta suhteesta voidaan nähdä johtuvan sosiaalialan puutteellisesta viestinnästä (Tiitinen ja Lähteinen 2014, 192).

Näkisin sosiaalialaan liittyvien tapausten käsittelyn kiinnostavan mediaa, sillä ne herättävät tunteita ja niissä ei edes voida pyrkiä tasapuolisuuteen osapuolten kohtelussa. Sosiaalialan ymmärrän tässä kontekstissa julkisena valtaa käyttävänä kasvottomana instituutiona, en siis yksittäisinä työntekijöinä. Mediasta on ylipäätään tullut aiempaa aggressiivisempi, se joutuu tavoittelemaan kuluttajia aiempaa rohkeammin sisällöin ja otsikoin selvittääkseen koventuneesta kilpailusta – esimerkiksi laatujournalismin kulutus on selkeästi vähentynyt (Kantola 2011, 27–28). Näin esimerkiksi sosiaalialan ollessa kyseessä ja jos median alaa koskeva uutisointi on negatiivissävytteistä, voidaan sen nähdä vaikuttavan jopa koko alan uskottavuuteen (Blomberg 2019, 230–231). Samalla se millaista kuvaa media luo ja rakentaa sosiaalityöstä ammattina, saattaa johtaa hyvinkin laajoihin ja pitkäkantoisiin seurauksiin: asiakkaiden näkemyksiin sosiaalityöntekijöistä, alalle hakeutuvien opiskelijoiden määrän vähenemiseen ja jopa sosiaalityöntekijöiden irtisanoutumisiin – jolloin vaikutukset valuvat myös sosiaalihuollon asiakkaiden elämään (emt. 231). Medialla voidaan nähdä siis olevan selkeää valtaa liittyen sosiaalialan asemaan ja arvostukseen yhteiskunnassa. Tämä sisältää myös mahdolliset vaikutukset sosiaalialan työntekijöihin, ja jopa koko sosiaalialan tulevaisuuteen liittyen.

Tiitinen (2019, 42) esittää väitöskirjassaan kaksi eri teoriaperusteista tapaa, mediavaikuttamisen ja epäkohtien paljastamisen, jotka hänen mukaansa jäsentävät sosiaalialan ammatillisen mediavaikuttamisen kenttää. Rakenteellista sosiaalityötä toteutetaan median kautta esimerkiksi nostamalla keskusteluun sellaisia asioita, joita tulisi muuttaa, sekä etsimällä median välityksellä yhteistyötahoja, joiden kanssa tätä muutosta voitaisiin ajaa (emt., 44). Median kautta viestimällä sosiaaliala saa oman äänensä kuuluville ja saattaa sitä kautta pystyä ajamaan asiaansa, jopa muuttamaan vallitsevia valtaolosuhteita (emt.). Tämä on oleellista ja sosiaalityön sisältöön keskeisesti kuuluvaa toimintaa. Sosiaalityön voidaan sanoa tähtäävän epäoikeudenmukaisuuksien poistoon ja ehkäisyyn, niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla, sekä myös näiden välisten suhteiden osalta (Hokkanen 2013, 55). Nähdäkseni yleiseen yhteiskunnalliseen ilmapiiriin on lähes mahdotonta vaikuttaa tai toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä tehokkaasti, jos ei toimijana

pysty osallistumaan julkiseen keskusteluun tai saa ääntään muuten kuuluviin. Voitaneen sanoa, että epäkohtien tuominen julkisuuteen ja niiden saattaminen yleiseen tietoisuuteen vaatii jonkin laajalevikkisen viestintäkanavan käyttämistä. Näin asia saadaan esitettyä mahdollisimman laajalle yleisölle, jolloin asian olemassaolo tietyssä mielessä realisoituu ja se tulee näkyväksi.

Näkyväksi tuotuihin ongelmiin liittyy sosiaalialan tapauksessa erittäin oleellisesti toimintana epäkohtien paljastaminen. Epäkohtien paljastaminen on jonkin salaisen tai näkymättömissä olleen epäkohdan tuomista esille, esimerkiksi organisaation sisäisten epäeettisten toimintatapojen tai asiakkaan perusoikeuksien kannalta ongelmallisten toimintatapojen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi median välityksellä. Termiä ”whistleblowing” käytetään tästä toiminnasta englanniksi, mutta suomeksi sillä ei ole vakiintunutta käännöstä. Epäkohtien toteutumistasoja voidaan havainnollistaa jakamalla ne kolmeen karkeaan ryhmään: valtakunnallinen, alueellinen ja organisaation sisäinen. Epäkohtien paljastaminen voi aiheuttaa niistä raportoivalle henkilölle negatiivisia vaikutuksia, vaikka epäkohdista raportointi kuuluu sosiaalityön professioon. Esimerkiksi oman organisaationsa toimintatavoista ulkopuoliselle toimijalle kertonut työntekijä saattaa joutua työyhteisössään rangaistuksi, sillä hänen saatetaan nähdä pettäneen yhteisön ja kääntyneen sitä vastaan. (Tiitinen 2019, 51–53.)

Mielestäni epäkohtien paljastaminen on äärimmäisen tärkeää toimintaa, ja usein todennäköisesti ainut tapa tuoda tietäväksi monisyisiä ja vallan rakenteissa piileviä epäarvoistavia käytänteitä sekä toimintatapoja. Samaa mieltä eivät ole kuitenkaan kaikki sosiaalialallakaan toimivat ammattilaiset. Täten on minusta tärkeää tuoda myös esille, millaisia henkilökohtaisia riskejä voi liittyä esimerkiksi median välityksellä suoritettuun epäkohdan paljastamiseen työntekijälle. Sosiaalialan työntekijöihin kohdistetaan vaientamispyrkimyksiä ja heidän sananvapauttaan yritetään rajoittaa, usein organisaation esihenkilöiden tai alueen poliittisina päättäjinä toimivien tahojen toimesta. Sananvapautteen pyritään puuttumaan muun muassa pyrkimällä ennaltaehkäisemään epätoivottua viestintää esimerkiksi erilaisten ohjeistusten kautta. Työntekijöiden vaientamiseen liittyy useampia eri keinoja, kuten sosiaalinen vallankäyttö työntekijän toimintaa paheksumalla

organisaatioissa, tai suoranaiset rangaistukset varoituksia antamalla – tai jopa irtisanomalla. (Tiitinen 2019, 91–93).

Media siis eri muodoissaan vaikuttaa sosiaalialaan kokonaisuudessaan. Media luo ja muokkaa sosiaalialan julkista kuvaa ja laajemman yleisön käsitystä siitä, jonka perusteella niin sosiaalihuollon asiakkaat kuin ammattilaisetkin siihen suhtautuvat. Toisaalta sosiaaliala myös hyötyy mediasta saadessaan positiivista julkisuutta, se lisää ymmärrystä ja myönteistä suhtautumista alaa kohtaan. Samaten sosiaaliala pystyy käyttämään mediaa työkaluna, jonka kautta nostaa esille epäkohtia, ja pyrkii myös rakenteellisen sosiaalityön keinoin vaikuttamaan yhteiskuntaan. Median välityksellä tapahtuviin vaikuttamispyrkimyksiin ei kuitenkaan suhtauduta pelkästään positiivisena toimintana edes sosiaalialan sisällä, vaan esimerkiksi kiinteästi sosiaalityöhön kuuluvasta epäkohtien paljastamisesta saatetaan rangaista työntekijää. Kuten luvun alkupuolella jo totesin, voidaan sosiaalialan suhde mediaan nähdä vähintäänkin monisyisenä.

4. TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Pro gradu -tutkielmassani on tarkoitukseni perehtyä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta käytyyn julkiseen keskusteluun. Lähestymiseni tapahtuu uutisoinnin kautta asiaan pureutuen, ja käytänkin aineistonani Helsingin Sanomien pääkirjoituksia Sipilän hallituksen aikakaudelta 29.05.2015–06.06.2019. Erityisenä painopisteenä tutkimuksessani on kysymys siitä, miten sote-uudistuksesta puhutaan ja millaisia seurauksia tällä saattaa olla sote-ammattilaisten ja sote-palveluiden asiakkaiden kannalta.

Tutkielman taustalla ja motiivina on ollut muun muassa Laura Tiitisen (2019, 22) väitöskirjassaan esittämä havainto siitä, kuinka sosiaalityön julkisuuskuva on muihin samankaltaisiin professioihin verrattuna melko olematonta, mediajulkisuutta on vähän ja lisäksi sosiaalityöntekijät itse ovat poissaolevia julkisesta keskustelusta. Tähän pohjautuen koen mielenkiintoiseksi tarkastella esimerkiksi sitä, miten sote-uudistuksesta puhutaan, ja onko sosiaaliala ollut esillä tai huomioituna Helsingin Sanomien pääkirjoitusuutisoinnissa Sipilän hallituksen aikana, jolloin julkinen keskustelu aiheesta oli erittäin aktiivista.

Tutkielmassani pyrin vastaamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin: *miten sote-uudistuksesta puhutaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa koskien sote-uudistusta aikavälillä 29.05.2015–06.06.2019 sekä millaisia mahdollisia seurauksia näillä puhetavoilla voidaan nähdä olevan sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta?*

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Kriittinen diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Puhuttaessa diskurssintutkimuksesta tarkoitetaan laajalti käytössä eri tieteenaloilla olevaa tutkimussuuntausta eri menetelmiseen, teoreettis–menetelmällistä viitekehystä, jonka avulla voidaan tutkia esimerkiksi kielenkäytön ja yhteiskunnan suhdetta (Lehti, Haapanen ja Kääntä 2018, 5). Diskurssianalyysi voidaan nähdä edustavan aina jollakin tasolla laadullista tutkimusta, ja tämä asemoi myös oman tutkimukseni siis laadullisen tutkimuksen piiriin kuuluvaksi (Pälli ja Lindqvist 2020, 387). Sari Pietikäinen ja Anne Mäntynen kuvailevat diskurssintutkimuksen yhdeksi keskeisimmistä näkemyksistä ajatuksen kielestä sosiaalisena toimintana – näin siis tarkastellaan esimerkiksi kielenkäyttäjien, tilanteen, ajan sekä paikan vaikutusta diskurssin rakentumisessa, sillä merkitystä tai toimintaa ei voida johtaa vain kielelliseen rakenteeseen eikä muotoon (2019, luku 1.1).

Diskurssianalyysi on tavannut olla haastavaa määritellä, joten sen alle on tyypillisesti katsottu kuuluvan useita erilaisia asioita. Tällaisia diskurssianalyysin käsitteen alle kuuluvia osa-alueita ovat esimerkiksi sosiaalinen tutkimus tai tekstin sekä puheen käyttö erilaisista näkökulmista tarkasteltuna – yhteistä diskurssianalyysille on kuitenkin kielenkäytön ominaisuuksien tutkinta. Tutkittavan kohteen myös ymmärretään koostuvan kielen kautta tuotettuna ja kieli itse ymmärretään yhteiskunnallisena toimintana mikä asettaa tutkijalle myös vaateen ymmärtää omien ajatuskulkujensa kontekstisidonnaisuus. (Siltaoja ja Sorsa, 2020.)

Diskurssianalyysi siis pohjautuu näkemykseen kielenkäytöstä osana todellisuutta, ja kielenkäyttö myös omalta osaltaan rakentaa tätä todellisuutta, johon se itse samalla kuuluu (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016). Tämä on mielestäni tärkeää huomioida ja pitää mielessä tutkimusta tehdessäni, sillä kielenkäytöllä on suoranaista valtaa määritellä mitä todellisuus on. Kieltä käyttämällä luodaan eli konstruoidaan maailmaa, me siis nimeämme ja annamme merkityksen kohteille, jotka määrittelemme samalla käyttämiemme käsitteiden avulla. Diskurssianalyysissa pyritään keskittymään siihen, millä tavoin sosiaalista todellisuutta

rakennetaan, millaisia merkityksiä eri asioille annetaan ja miten esimerkiksi eri käsitteiden sisältöä tuotetaan ja luodaan. Omaa tutkimustani esimerkkinä käyttäen, niin millaisia seurauksia sillä voi olla, miten sote-uudistuksesta puhutaan sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta – ja vastaavasti millaisia ei. (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016.)

Diskurssianalyysia tehdessä tulee lähteä näkemyksestä, jossa valitsemamme sanat, käyttämämme termit ja muut kielenkäytölliset toimintomme ovat valintoja, joiden kautta mallinnetaan ympäröivää maailmaa ja sanallistetaan asioita tehden ne näkyviksi ja antamalla niille muoto. Diskursseja voi olla samasta aiheesta useampia ja ne voivat kilpailla toistensa kanssa, jolloin ”voittajasta” saattaa muodostua valtaa käyttävä diskurssi, jonka varjoon muut jäävät (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016, luku 1.). Olennainen tarkennus on, ettei diskurssianalyysissa kuitenkaan tutkita diskursseja itsessään, vaan tarkastellaan miten diskurssit toteutuvat sosiaalisissa käytännöissä – ymmärretään niiden olevan muuttuvia ja kontekstisidonnaisia (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016, luku 1.).

Diskurssianalyysistä puhuttaessa on mielekästä nostaa esiin sosiaalisen konstruktionismin käsite. Sosiaalisen konstruktionismin keskeisenä ajatuksena voidaan pitää sitä, ettei kieli tuota neutraalia kuvaa todellisuudesta eikä kuvaa sitä ilman vaikutteita – sillä kieli on tämän vallitsevan todellisuuden tuote siinä missä muukin. Kielellä on erilaisia rooleja ja sanoilla rakennetaan todellisuutta, ja samaten sanat vaikuttavat todellisuuteen muokaten sitä. (Eskola ja Suoranta 1998.) Melko yksinkertaistaen ja suppeasti jos asia esitetään, niin konstruktionismin voidaan nähdä kumpuavan pitkään valta-asemassa olleiden positivististen ja empirististen tieteen traditioiden vastustuksesta. Konstruktionistit kyseenalaistivat sen, etteikö esimerkiksi kulttuuri tai historia vaikuttaisi tieteen tekemiseen ja esittivät vastaargumenttina kaiken syntyvän vuorovaikutuksellisissa prosesseissa. (Gergen 2001, 7–8.)

Gergen (2001, 2–3) kirjoittaa myös siitä, kuinka sosiaalinen konstruktionismi on vaikuttanut varsinkin sosiaalitieteiden parissa selkeästi tutkimuksen tekemiseen ja metodologisiin käytänteisiin. Tähän liittyen hän jatkaa ja kertoo, miten nämä tällaiset akateemisen maailman muutokset vaikuttavat siten myös sen ulkopuolella tapahtuvaan työhön, käyttäen yhtenä esimerkkinä sosiaalityötä (emt.). Koen tämän hyvinkin huomionarvoiseksi

havainnoksi, joka tuo konkreettisesti esille, kuinka tutkimuksenteon viitekehys ja näkemykset heijastuvat mahdollisesti myös kenttätöihin saakka. Sosiaalityön näkökulmasta ajateltuna väittäisin näkemyksen siitä, miten todellisuuden hahmottaminen rakentuu sanallisessa vuorovaikutuksessa, olevan olennainen lähtökohta esimerkiksi asiakastyön kontekstissa.

Vaikka yksi sosiaalisen konstruktionismin keskeisistä ajatuksista onkin näkemys, että se miten me ajattelemme ja kommunikoimme näitä ajatuksiamme, samalla muokkaa niin ajatuksiamme kuin maailmaa ympärillämme, asia ei ole aivan näin yksioikoinen. Radikaalit konstruktionistit väittävät lähes kaiken voivan olla sosiaalisesti rakentunutta, sillä jo esimerkiksi aiemmin yleisesti hyväksytyjen määrittelyiden sisältö voidaan muuttaa, jolloin tämän kohdistuessa vaikkapa fyysiseen esineeseen sen koko käyttötarkoitus voi muuttua. Tämä poikkeaa varsin selkeästi realistien näkökulmasta, jonka mukaan todellisuus osittain rakentuu meistä tai käsityksistämme riippumatta. (Elder-Vass 2012, 4–6.)

Tulen itse ymmärtämään sosiaalisen konstruktionismin tässä tutkimuksessa sen yleisesti hyväksytyssä ja maltillisemmassa muodossaan. Tarkemmin auki kirjoitettuna, niin käytän sosiaalista konstruktionismia väljänä viitekehysenä, jossa käsitän todellisuutemme rakentuvan ihmisten välisessä sanallisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa.

Myös itse diskurssi käsitteenä on saanut monenlaisia eri määrittelyitä osakseen, eikä siitä ole mahdollista esittää tyhjentävästi jonkinlaista yhtä ja oikeaa tulkintaa. Pälli ja Lindqvist (2020, 375) taustoittavat diskurssin historiaa kielitieteen näkökulmasta, kirjoittaen kuinka se luotiin vastaamaan tarpeeseen, joka kumpusi siitä, miten kuvata lausetta suurempia yksiköitä tutkimuksessa. Siltaoja ja Sorsa (2020) kertovat diskurssien kautta muodostettavan ja välitettävän käsitystä siitä, millainen jokin asia on. Heidän mukaansa erilaisiin diskursseihin sisältyy erilaisia oletuksia, ja diskurssi myös rajaa kuinka jokin asia esitetään ja nähdään. Pälli ja Lindqvist (2020, 375) sen sijaan määrittelevät diskurssin seuraavasti: ”voisimme määritellä sen yleisellä tasolla sosiaalisen toiminnan ja kielenkäytön yhteenkietoutumiseksi”. Vastaavasti heidän mukaansa diskurssianalyysi on kielenkäytön tutkimusta missä sosiaalisen toiminnan tarkastelu yhdistetään kielelliseen tulkintaan ja

pyrkimys on ymmärtää, että mitä kielellä tehdään ja millaiseen sosiaaliseen toimintaan se yhdistyy (emt.).

Diskurssianalyysia on luonnehdittu monipuolisesti käytettäväksi teoreettiseksi viitekehykseksi, jonka katsotaan muodostuvan viidestä teoreettisesta lähtökohdasta, ja näistä lähtökohdista tämän tutkimuksen kontekstissa merkittävimmät ovat oletukset sosiaalisen todellisuuden rakentumisesta kielenkäytöllä ja että kielenkäyttö tuottaa seurauksia (Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016). Diskurssianalyysin alle voidaan nähdä sijoittuvan useita erilaisia suuntauksia, joista jokaisella on omat toisistaan poikkeavat ominaispiirteensä, ja joiden käyttäminen tutkimuksessa saattaa olla painottunut jonkin tietyn tieteenalan suuntaan (ks. esim. Jokinen, Juhila ja Suoninen 2016). Jokinen ja Juhila (2016) kirjoittavat kuinka diskurssianalyttisen tutkimuksen tekemisen tavoissa on suurta vaihtelua niin orientaatioiden kuin ratkaisuidenkin osalta. He ovat päätyneet jaottelemaan diskurssianalyysiin liittyviä metodisia painotuksia luomalla neljä ulottuvuusparia: ”1) tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon välinen suhde, 2) merkitysten ja merkitysten rakentamisen tapojen välinen suhde, 3) retorisen ja responsiivisen analyysin välinen suhde sekä 4) kriittisen ja analyttisen diskurssianalyysin välinen suhde”. Tutkimukseni sijoittuu tilanteisuuden ja kulttuurisen jatkumon ulottuvuusparissa keskivaiheille, sillä aineistoni sisältö muodostuu tietyn aikarajan sisällä kirjoitetuista teksteistä, mutta samalla se myös sijoittuu sote-uudistuksen prosessin historialliseen jatkumoon. Merkitysten ja merkitysten rakentamisen parin osalta näen tutkimukseni sisältävän molempia elementtejä, mutta keskittyvän pääasiallisesti ”miten”-tyyppisiin kysymyksiin, eli merkitysten rakentamisen tutkimiseen. Retorisuuden ja responsiivisuuden osalta tutkimukseni asemoituu retorisuuden puolelle, sillä aineistoni koostuu sanomalehden pääkirjoituksista, jotka eivät ole vastavuoroisia ja hetkessä tapahtuvia reagoiteja toisen osapuolen kommunikointiin. Kriittisyyden ja analyttisuuden ulottuvuusparin näen keskeisimpänä tutkimukseni kannalta, ja sillä janalla tutkimukseni sijoittuu kriittisen diskurssianalyysin puolelle.

Kriittiseen diskurssianalyysiin voidaan sanoa sisältyvän näkemys ja oletus alistussuhteiden olemassaolosta, ja usein kriittisessä diskurssianalyysissä pyritään niiden näkyväksi tekemiseen. Lisäksi tunnusomaista kriittiselle diskurssianalyysille on puhe muun muassa vallasta, hallitsevista diskursseista sekä äänistä, jotka ovat vaiennettu. (Jokinen ja Juhila,

2016.) van Dijk (1993, 249–250) määrittelee kriittisen diskurssianalyysin tutkivan diskurssien sekä muun muassa vallan, dominanssin (*dominance*) ja sosiaalisen eriarvoisuuden välisiä suhteita, sekä millaisia kommunikaatioon liittyviä rakenteita ja strategioita näiden uudelleentuottamiseen liittyy. Hän korostaa kriittisen diskurssianalyysin erityisesti keskittyvän diskurssin roolin tutkimiseen dominanssin uudelleentuottamisessa ja siihen pyrittäessä, ja dominanssin hän määrittelee eliitin sosiaalisesti vallankäytöksi, joka johtaa sosiaaliseen epätasa-arvoon. van Dijk (1993, 252) myös esittää näkemyksen, että kriittisen diskurssianalyysin tulisi keskittyä tutkimaan vallan väärinkäyttöä ja siitä seuraavaa epäoikeudenmukaisuutta, sekä sitä käyttävien tutkijoiden tulisi ottaa selkeästi kantaa ja kritisoida valtaeliittiä. Tässä tutkimuksessa en tule jakamaan van Dijkin näkemystä kriittisestä diskurssianalyysistä kokonaisuudessaan, vaan ymmärrän kriittisen diskurssianalyysin hieman lievemmin ja laaja-alaisemmin, sekä pyrin tekemään tutkimustani neutraalisti ja omat ennakko-oletukseni ja positioni tiedostaen.

Kriittisessä diskurssianalyysissä kulttuuri saatetaan usein nähdä aineistoa kehystävänä laajempina kontekstina, toisin kuin analyttisessä diskurssianalyysissä, mutta ne eivät ole kuitenkaan toisiaan poissulkevia (Jokinen ja Juhila, 2016). Tutkimukseni keskittyy erityisesti siihen, miten sote-uudistuksesta puhutaan, ja miten esimerkiksi sosiaalihuolto huomioidaan sote-uudistuksesta puhuttaessa. Minulla ei ole valittuna yhtä tiettyä näkökulmaa, josta tarkastella aineistoani, eikä yhtä tiettyä analyttistä käsitettä, jonka kautta aineistoani käsitellä. On todettu, ettei näiden valinta etukäteen ole yleensä toimivin vaihtoehto, vaan valintoihin vaikuttavat tutkijan havainnot liittyen aineistoon, ja useammin tutkija peilaa alustavasti hahmottelemaansa tutkimusongelmaa vasten tekemiään havaintoja (Pälli ja Lindqvist 2020, 389). Pyrin kuitenkin kriittiselle diskurssianalyysille tyypillisesti kiinnittämään huomiota analyysissäni esimerkiksi mahdolliseen legitimitaatioon, luonnollistamiseen, etu- tai taka-alaistamiseen sekä implisiittisiin oletuksiin (Pälli ja Lindqvist 2020, 393–394). Käytännössä siis esimerkiksi pyrin tarkastelemaan tutkimuksessani seuraavia asioita: miten aineistossani mahdollisesti perustellaan sote-uudistusta, miten sote-uudistuksen oikeutusta perustellaan, mihin kiinnitetään huomio sote-uudistuksesta puhuttaessa ja millaisia itsestäänselvyyksinä pidettyjä taustaoletuksia sote-uudistuksen toteuttamiseen liittyen esitetään. Pyrin myös tarkastelemaan millaisia mahdollisia syy- ja seuraussuhteita diskursseissa mahdollisesti rakentuu, sillä kielenkäytön

ja vallankäytön välillä selkeä on suhde, ja kielenkäyttö on toimintaa jolla sekä muovataan yhteiskuntaa että vaikutetaan siihen (Fairclough 1997, 75–76).

Kriittisen diskurssianalyysin tapauksessa on tutkijana hyvin oleellista pohtia, perustella ja tiedostaa oma asemansa suhteessa tutkimaansa ilmiöön, sillä vallankäytön kysymyksiä tutkittaessa on pyrittävä refleктоimaan omaa positiotaan tutkijana (Pietikäinen ja Mäntynen, 2019). Näen itseni esimerkiksi heidän käyttämäänsä termiä mukailen osittain ”sisäpuolisena” tutkimuksessani, sillä olen sosiaalityön opiskelija, joka tutkii sote-uudistusta – aihetta, jossa olen tietystä mielessä osallinen, ja joka tulee väistämättä vaikuttamaan omaankin tulevaisuuteni. Vaikka orientaationi on kriittisen diskurssianalyysiin kallellaan, pyrin silti olemaan avoin tutkimusaineistostani mahdollisesti esiin nouseville tuloksille. Pääpiirteissään Jokisen, Juhilan ja Suonisen (2016) näkemystä mukailen tulen tarkoittamaan diskurssianalyysillä tässä tutkimuksessa sellaista tutkimuksellista lähestymistapaa, jossa analysoidaan sosiaalisen todellisuuden tuottamista sanomalehden pääkirjoituksissa.

5.2 Aineistonkeruu, tutkimusaineisto ja aineiston valintaprosessi

Sanomalehtien sisältö on luokiteltavissa joukkotiedotuksen tuotteeksi, ja näiden sisältöjen käyttötapana tutkimusaineistona on moninainen (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 72–73). Helsingin Sanomat on Suomen suurin tilattava sanomalehti ja Pohjoismaiden laajalevikkisin sanomalehti, joten sen painoarvon aiheesta käydyssä julkisessa keskustelussa voidaan katsoa olevan relevantti ja vaikutusvaltainen. Helsingin Sanomat on myös päättäjien keskuudessa hyvin seurattu uutismedia, mikä on mielestäni olennaista myös käsiteltäessä yhteiskunnallisesti merkittävää aihepiiriä (Kunelius, Noppari ja Reunanen 2009, 88). Aikaväli uutisoinnille on 29.05.2015–06.06.2019, eli Juha Sipilän hallituksen ajalta (Valtioneuvosto, 2020). Tämä on valikoitunut tarkasteluni aikarajaksi siitä syystä, että Sipilän hallituksen voidaan katsoa olleen keskeisessä roolissa edellisen suuren sote-uudistuksen yrityksen valmistelussa ja pyrkimyksissä viedä sote-uudistusta läpi.

Aineistoni on kerätty Helsingin Sanomien verkkoarkistosta. Käyttämäni hakutermi oli ”sote”, sillä HS:n arkiston hakutoiminto tunnistaa vain kokonaiset sanat ja täten sain etsittyä mahdollisimman kattavan tulosjoukon. Muutoin haut olisi pitänyt suorittaa eksaktein hakutermein ja jokainen omana erillisenä hakunaan, kuten ”sote-uudistuksen”, ”sote-uudistuksessa”, ”sote-uudistuksella” jne. Tämä olisi jättänyt suuremman mahdollisuuden sille, ettei kaikkea tarpeellista mahdollisesti löydy johtuen runsaasta taivutusmuotojen mahdollisuudesta. Täten koin perustellummaksi etsiä mahdollisimman suuren aineiston, jossa olisi mahdollisimman laaja tulosjoukko, ja karsia sitä tarpeen mukaan kuin tehdä eriytyneempiä hakuja. Tarkoituksena on kuitenkin löytää kaikki mahdollisesti relevantit tulokset. Tämä lähestymistapa tarkoittaa erittäin suuren raaka-aineiston kanssa työskentelyä, ja sen työstäminen varsinaiseksi tutkimusaineistoksi edellyttää runsaasti aineiston seulontaa irrelevantit tulokset karsien.

Käyttämäni haku tarkassa muodossaan oli seuraavanlainen: <https://www.hs.fi/haku/?query=sote&category=paakirjoitukset&period=custom&order=old&startDate=2015-05-29&endDate=2019-06-06>. Tämän linkin takaa löytyy marras-joulukuussa 2020 noutamani aineisto. En ole täysin perehtynyt siihen, että miten Helsingin Sanomien sähköinen arkisto toimii jos et ole lehden tilaaja, sillä itselläni on ollut koko tutkimusprosessin ajan aktiivisena digitaalinen Helsingin Sanomien tilaus. Tilaus on tarjonnut sisäänpääsyn kaikkiin Helsingin Sanomien sisältöihin, sillä muuten ne ovat nykyisin melko yleisesti käytetyn maksumuurin takana. Tämä tarkoittaa sitä, ettei lukija pääse ilman aktiivista tilausta käsiksi kaikkiin lehden internetissä tarjottaviin sisältöihin.

Suoritin aineiston keräämistä useana eri päivänä jo aiemmin mainitulla aikavälillä marras-joulukuussa 2020. Merkitsin itselleni sähköiseen muistikirjaan aina tiedon siitä, mihin pääkirjoitukseen olen edellisen aineistonkeruuseSSIONI päättänyt, jotta saatoin varmistaa jatkavani aineiston keräämistä oikeasta kohdasta seuraavalla kerralla. Näin toimien pysyin myös tietoisena missä kohtaa ajallisesti olen uutismassan seulonnan suhteen menossa.

Käytännössä päädyin keräämään aineistoni siten, että avasin kronologisessa (vanhimmaasta uusimpaan) järjestyksessä jokaisen tuloksen eli pääkirjoituksen, jonka hakuni tuotti. Suoritin pääkirjoituksen tekstiosuuden valitsemisen hiiren osoittimella, jonka jälkeen kopioin käyttämällä näppäinyhdistelmällä Ctrl+C tekemäni valinnan. Liitin kopioidun tekstimassan Microsoftin Notepad-tekstieditoriin, sillä tämä poistaa kaikki mahdolliset muotoilut, kuvat ynnä muun tarpeettoman jättäen jäljelle vain oleellisen – tässä tapauksessa siis tekstin perusmuodossaan. Tämän muotoiluista puhtaan tekstin kopioin jälleen näppäinyhdistelmällä Ctrl+C ja liitin sen osaksi Word-tekstinkäsittelyohjelman tiedostoa, jonka tätä tarkoitusta varten loin. Kyseinen tiedosto sisältää jokaisen hakuni uutisen käsin numeroituna (vanhin uutinen aloittaa numeroinnin luvusta 1). Lisäksi jokainen uutinen on sijoitettu alkamaan omalta sivultaan, jolloin aina liitettyäni uutisen tekstin ja siihen johtavan suoran linkin olen lopuksi käyttänyt Wordissa ”Page break” -toimintoa.

Suoritettuani aineiston keräämisen, löytyi minulta lopputuloksena 409 Helsingin Sanomien pääkirjoitusta, joissa kaikissa on mainittuna termi ”sote”. Ensimmäinen on julkaistu 31.5.2015 ja viimeisin 6.6.2019. Sivumäärä keräämässäni aineistossa on 780, mutta tämän voitaneen sanoa olevan vain suuntaa antava tieto, johtuen käyttämästäni manuaalisesta sivunvaihdosta, numeroinnista ja uutisiin johtavien suorien linkkien lisäämisestä, jotka täyttävät tilaa.

5.3 Aineiston analyysin toteuttamisesta

Ensimmäisellä lukukerralla tarkoitukseni oli silmäillä aineisto nopeasti läpi saadakseni jonkinlaisen yleiskatsauksen sen sisällöstä. Tämä erityisesti siitä syystä, että aineistoni on kooltaan melkoisen laaja. Rajaukseni ja käyttämäni hakutermit tuottivat aineiston, joka koostui neljästä sadasta uutisartikkelista. Sivumäärältään aineisto oli tässä muodossaan noin kahdeksansataa sivua.

Helenius ym. (2015, 199) kirjoittavat kuinka teorian, empirian ja tutkijan näkemyksistä puhuttaessa puhutaan oikeastaan tutkijan tekemistä ratkaisuksista – jotka saattavat osoittautua ongelmallisiksi, mikäli tutkija ei tiedosta tekemiään valintoja tai reflektoi niitä työssään. Pyrinkin avaamaan ja raportoimaan tekemäni valinnat tarkasti tässä osiossa. On myös esitetty, että liian yksityiskohtainen kirjoittaminen voi kieliä siitä, ettei kirjoittajan ajatus ole oppinnäytetyötä tehtäessä kiteytynyt vielä tarpeeksi (Helenius ym. 2015, 204).

Kuitenkin jo ensimmäisen aineiston selauskertani aloitettuani päädyin karsimaan heti osan pääkirjoituksista pois. Tein tämän saadakseni mittavasta aineistomassasta helpommin hallittavan ja poistaakseni sieltä epäolennaiset pääkirjoitukset tutkimuskysymyksiäni ajatellen. Karsin ensimmäisen lukukerran yhteydessä 96 pääkirjoitusta pois, jonka jälkeen minulla oli jäljellä 313 pääkirjoitusta. Tässä vaiheessa en vielä ollut asettanut sen tarkempia raameja sille, millaista sisältöä omaavat pääkirjoitukset tulisivat pääsemään lopulliseen aineistooni, mutta karsin kuitenkin selkeästi ohi tutkimusaiheeni menevät kirjoitukset. Tällaisia olivat esimerkiksi sellaiset pääkirjoitukset, joissa ei itsessään käsitelty millään tavalla sote-uudistusta vaan puhuttiin vaikkapa alkoholilain uudistuksesta ja sote *vain mainittiin*: ”Uudistus on aina jäänyt tärkeämpien ja kiireellisempien asioiden – kuten sote-uudistuksen – jalkoihin.” (HS 19.10.2015). Keräämästäni aineistosta löytyi myös jonkin verran sellaisia pääkirjoituksiksi luokiteltuja tekstejä, joiden sisältö koostui kokonaisuudessa muiden sanomalehtimedioiden sisältöjen referoinnista ja jotka olivat saaneet lisätunnisteen ”Muut lehdet”. Nämä muiden lehtien kirjoituksia referoineet pääkirjoitukset rajasin myös heti pois, koska ne eivät olleet varsinaisesti Helsingin Sanomien pääkirjoituksia, eivätkä siten kelpaavia varsinaiseen aineistooni.

Toisen ja kolmannen lukukerran yhteydessä perehdyin tarkemmin kunkin pääkirjoituksen sisältöön. Tässä kohtaa urakkaani, kun joukosta oli karsittu jo selkeästi aihepiirini ulkopuolelle sijoittuneet kirjoitukset, oli minun tehtävä hieman tarkempia linjauksia saadakseni aineistoa hallittavamman kokoiseksi, sekä sisällöltään tutkimukseni kannalta oleellisemmaksi. Näiden lukukertojen yhteydessä aloitin myös merkitsemään tekstiin mielestäni tutkimukseni kannalta oleellisimpia tekstipätkiä. Käytin tähän apuna mahdollisuutta korostaa huomiovärin avulla Wordissa tekstiä, käytännössä siis asetin osiin

tekstiä keltaisen taustavärin. Näin tulin aloittaneeksi myös tekstien luokittelun alustavalla tasolla.

Tässä vaiheessa aloin jo myös hahmottaa kuinka häviävän pienessä osassa, alle viidessä prosentissa, ylipäättään koko alkuperäistä 409 pääkirjoituksen aineistoa puhuttiin millään tasolla sosiaalipalveluista tai sosiaalihuollosta. Toki tämän suuntainen ajatus minulla piili mielessäni jo alkujaankin ja se oli osasyynä juuri tämän tutkimusaiheen valinnalle, kuten olen jo johdannossakin tuonut ilmi. Tutkimusaineistoni läpikäynti vain vahvisti alkuperäisen epäilykseni.

Näiden toisen ja kolmannen lukukerran yhteydessä päädyin tekemään ratkaisun aineiston karsimisen suhteen, jossa poistin joukosta selkeästi vain politiikkaan, puolueiden välisiin poliittisiin valtasuhteisiin, lakitekniisiin seikkoihin sekä maakuntien jakoon liittyvät uutiset. Tämä tapahtui käytännössä huolellisen harkinnan jälkeen koskien jokaista uutista, mutta ilman yksiselitteisen tarkkaa ja jokaiseen karsittuun pääkirjoitukseen yleistettävissä olevaa säännöstöä. Rajanveto ja karsinta oli hankalaa mutta tarpeellista, mutta sitä tarvitaan erityisesti tutkittaessa laadullista aineistoa ja kielenkäyttöä, sillä muuten edessä on loputtomasti erilaisia versioita (Eskola ja Suoranta 1998, luku 2.). Käytin tässä tutkijalle säilytettyä valtaa, ja oman subjektiivisen näkemykseni pohjalta joko annoin tekstin jatkaa aineistossa, tai karsin sen aineistosta poistettujen pääkirjoitusten erilliseen tiedostoon. Toisen lukukerran yhteydessä poistin jo 168 pääkirjoitusta aineistostani, ja viimeisen kolmannen karsintakierroksen yhteydessä vielä 31 pääkirjoitusta.

Yhteensä karsin alkuperäisestä aineistostani kolmen läpikäynnin yhteydessä 295 pääkirjoitusta, siis hieman yli seitsemänkymmentä prosenttia. Jäljelle jäi 114 pääkirjoitusta, ja nämä muodostavat tutkimukseni varsinaisen aineiston. Karsittujen pääkirjoitusten osalta loin jo ensimmäisen läpikäynnin yhteydessä erillisen Word-tiedoston, johon leikkasin ja liitin alkuperäisestä aineistosta karsimani pääkirjoitukset, jotta voin käydä niitä läpi halutessani, ja etten vahingossakaan kadottaisi yhtäkään osasta alkuperäisestä aineistostani. Lopullinen aineistoni löytyy tutkielmani lopusta kohdasta ”LIITE: AINEISTO”.

5.4 Tutkimuksen luotettavuus ja tutkimusprosessin eettisyys

Tutkimuksen luotettavuudesta puhuttaessa yksi yleisimmistä kysymyksistä koskettaa sitä, että millainen on hyvä aineisto. Aineiston koko, ja milloin se on tarpeeksi kattava ja edustava, on toinen hyvin keskeinen ja usein puhuttava kysymys. Pietikäisen ja Mäntysen (2019, luku 6.) näkemys asiasta diskurssintutkimuksen ollessa kyseessä on, että aineisto on riittävä silloin kun sen analysoimalla tutkija pystyy vastamaan tutkimuskysymykseensä. Aineiston laatu rakentuu heidän mukaansa diskurssintutkimuksessa monin osin tutkijan tekemien valintojen pohjalta, eli esimerkiksi mitä tutkijan toimesta aineistoon valitaan ja mitä siitä rajataan pois (emt.). Eskola ja Suoranta (1998, luku 2.) esittävätkin, että ”laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole välitöntä vaikutusta eikä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen”. He painottavat enemmänkin tapauskohtaisuutta sekä aineiston sopivuutta. Olen kertonut aineiston valintaprosessistani pyrkien avaamaan tekemiäni valintoja edellisessä luvussa ”5.3 Aineiston analyysin toteuttamisesta”.

Aineistoni koostuu kaikille julkisesti saatavilla olevista sanomalehden pääkirjoituksista, joita ei ole kirjattu kenenkään yksittäisen toimittajan nimiin. Erillistä tutkimuslupaa ei tarvinnut siten hakea, kenenkään anonymiteettia ei rikota, tutkimuksessani ei loukata kenenkään ihmisarvoa eikä käsitellä arkaluonteiseksi katsottavia tietoja. (Eskola ja Suoranta 1998, luku 2.)

Eskola ja Suoranta (1998, luku 1.) kirjoittavat kuinka laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä, tutkijalla on vapauksia ja mahdollisuuksia suorittaa tutkimusta, eli tutkija itse voi valita haluamansa suunnan ilman tiukkoja rajoitteita. He nostavat myös esille, miten tutkijalta tietyssä mielessä jopa vaaditaan mielikuvituksellisia tapoja kokeilla erilaisia lähestymistapoja, esimerkiksi kirjoitustapaan liittyvien ratkaisuiden osalta. Samassa yhteydessä he korostavat, että tutkijan tulee kirjoittaa tekemistään ratkaisuista lukijalle, jotta tutkimusta voidaan ylipäättään arvioida. Koen tärkeäksi huomioksi myös heidän sanoittamansa oleellisen havainnon siitä, että maalaisjärki sekä tutkijan aiemmat

kokemukset ovat suuressa osassa tutkimusta. Ilman tutkijan position esiintuomista ja sanallistamista tukeudumme todennäköisemmin ennakko-oletuksiin ja luotamme muiden osaavan tulkita tutkimustamme täydellisesti, mikä lienee mahdotonta.

Laadullista tutkimusta tehtäessä tulee ottaa huomioon, kuinka havaintomme ovat aina latautuneita aiemmilla kokemuksillamme, ja samalla kuitenkin odotetaan tutkijalta hypoteesittomuutta eli ettei hänellä olisi ennakko-odotuksia siitä, kuinka tutkimus tulee sujumaan tai mitä aineistosta löytyy (Eskola ja Suoranta 1998, luku 1.). Omasta mielestäni tämä hivenen ristiriitainen ajatus on kuitenkin tarkemmin pohdittuna varsin järkeenkäypä. Lienee melko loogista, että selkeästi puolueellinen tutkija tuskin saa aikaan edes etäisesti objektiivista tutkimusta. Olen jo johdannossa tuonut esille, että tutkimukseni aihepiirillä on suora vaikutus mahdolliseen tulevaisuuteeni sosiaalialan työntekijänä.

Tutkijan ammattitaitoon katsotaan kuuluvan tutkimuseettisesti kestävät toimintatavat, ja hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset voivat esimerkiksi mitätöidä koko tutkimuksen tulokset ja sen uskottavuuden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013, 8). Pyrin tutkimuksessani huolellisuuteen ja välttämään piittaamattoman tai vilpillisen toiminnan, kuten sepittämisen, plagioinnin, muiden tutkijoiden vähättelyn tai tutkimustulosteni puutteellisen kirjaamisen, sekä sitoudun parhaan kykyni mukaan noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä (emt., 8–9).

Täten olen pyrkinyt myös harrastamaan toistuvasti itsereflektiota aiheen tiimoilta – miksi oikein olen valinnut tämän aiheen? Millaisia ennakkokäsityksiä minulta aiheittani kohtaan löytyy? Millaisia tuloksia luulen löytäväni? Ja varsinkin, miten pystyn luovimaan tutkijalle esitettyjen vaatimusten ja mahdollisten omien käsitysteni välillä siten, että pystyn käsi sydämellä sanomaan toimineeni oman käsitykseni mukaan eettisesti. Sekä tietysti tärkeimpänä, miten saan kaikki eri sisäiset ajatelmani ja prosessini kirjoitettua auki lukijalle.

6. SOTE-UUDISTUKSEN UUTISOINNIN DISKURSSIT

Tässä luvussa pyrin esittelemään tekemästäni tutkimuksesta saamani tulokset. Tulokset pohjautuvat niihin Helsingin Sanomien pääkirjoituksiin, yhteensä 114 kappaletta, jotka kelpuutin osaksi lopullista aineistoani. Lopullisen aineistoni koostamisperusteista, sekä aineiston ulkopuolelle rajaamisen syistä, on kerrottuna tarkemmin tutkimukseni luvuissa ”5.2 Aineistonkeruu, tutkimusaineisto ja aineiston valintaprosessi” sekä ”5.3 Aineiston analyysin toteuttamisesta”.

Tunnistin aineistosta viisi erilaista diskurssia. Olen nimennyt diskurssit pyrkien kuvaamaan jo nimessä niiden sisältöä ja sitä, mistä niissä pääpiirteittäin on kyse. Diskurssit ovat seuraavanlaiset: ”Sote- eli terveydenhuolto”, ”Leveämmät hartiat”, ”Väistämätön sote-uudistus”, ”Valinnanvapaus, uhka vai mahdollisuus” ja ”Tehokkuus”. Päädyin tähän kyseiseen jakoon, sillä näin koin saavani parhaimmalla tavalla tehtyä näkyväksi aineistosta esille nousseet diskurssit – eritoten siinä valossa tarkasteltuna, että miten sote-uudistuksesta sosiaalialan näkökulmasta puhutaan ja millaisia mahdollisia seurauksia sillä saattaa olla.

Esittelen seuraavaksi tässä luvussa tarkemmin kunkin diskurssin sisällön. Yritän kuvata kullekin diskurssille tyypilliset piirteet sanallistamalla tekemiäni tulkintoja parhaani mukaan. Koska nämä diskurssit ovat minun luomiani, siis henkilökohtaisia tutkijan ominaisuudessa tekemiäni subjektiivisia tulkintoja, tulee minun myös pyrkiä argumentoimaan hyvin perustellen sekä avoimesti kertoa tekemistäni päättelyketjuista. Tähän lopputulokseen pyrkiessäni käytän apunani suoria lainauksia aineistosta, esimerkkeinä tukemaan ja taustoittamaan tekemiäni tulkintoja. Aineistoni muodostavat kaikki pääkirjoitukset ovat listattuna nimen, päivämäärän ja hyperlinkin kera taulukkoon, joka löytyy tutkielmani lopusta kohdasta ”LIITE: AINEISTO”.

6.1 Sote- eli terveydenhuolto -diskurssi

Tämän diskurssin nimessä voi havaita selkeän asiavirheen, sillä koostuuhan termi ”sote” sanoista "sosiaalihuolto" ja "terveydenhuolto". Asiavirhe on tarkoituksella tekemäni. Aineistosta nimittäin käy selkeästi ilmi, että kun puhutaan sote-uudistuksesta niin käytännössä sillä näytetään ymmärtävän ja tarkoitettavan terveydenhuollon sektoriin liittyviä asioita. Täten tälle diskurssille valitsemani nimi on yritykseni olla ironinen, ja näin huumorin avulla pyrin tuomaan esille sen, kuinka altavastajan asemaan sosiaalihuolto näyttää joutuneen sote-uudistusta käsittelevässä julkisessa keskustelussa, kun aineiston pohjalta asiaa tarkastellaan. Fairclough (1997, 80) esimerkiksi toteaa, että vaikka tekstistä voidaan tarkastella muun muassa ideationaalisten ja interpersonaalisten funktioiden rakentumista, niin oleellista on myös kiinnittää huomiota siihen mitä tekstistä ei löydy – mitä sieltä siis puuttuu.

Alun perin tutkimustani suunnitellessani, oli yksi ideoistani perehtyä siihen, millaisia rooleja sosiaalihuollon ja sosiaalipalveluiden osalta luodaan aineistossani. Tämän idean jouduin kuitenkin nopeasti hylkäämään, sillä kysymykseen ei nopean aineiston selailun pohjalta näyttänyt olevan lähes minkäänlaisia vastauksia tarjolla.

Täten yksi selkeä havainto tutkielmassani vaikuttaisikin olevan, että sosiaalihuoltoon ja sosiaalialaan liittyviä aihepiirejä käsitellään hyvin vähissä määrin sote-uudistuksen uutisoinnissa – ainakin aineistoni valossa tarkasteltuna. Lisäksi niinä harvalukuisina kertoina, kun sosiaalihuollosta tai sosiaalipalveluista aineistossa kirjoitetaan, tapahtuu se usein vain lyhyesti sivulauseessa tai kirjoittamalla auki lyhenteen ”sote” muodostavat sanat.

”Hallitus loi Suomeen yöllisissä neuvotteluissaan uuden väliportaan hallinnon, jolle siirtyy kuntien ja kuntayhtymien tähän asti hoitama sosiaali- ja terveydenhuolto. Lisäksi väliportaalle eli tuleville itsehallintoalueille siirretään valtion alueellisia viranomaistehtäviä ja maakuntien liittojen tehtäviä.

Se on historiallista, ja sen paras puoli on se, että nyt Suomeen viimein saadaan kuntaa suurempia terveydenhuollon järjestäjiä. Se tehdään yhdennellätoista hetkellä ennen kuin heikoimmat kunnat uupuvat hoivataakan alle.”

HS 8.11.2015

"Markkinaehtoinen kilpailu on hyvä väline parantaa toiminnan tehokkuutta ja tuottavuutta. Julkiselle vallalle annetuissa tehtävissä kilpailu voi kuitenkin olla ongelmallista. Julkiset toiminnot ovat hyvin johdettuina yhtä tehokkaita kuin yksityisetkin. Monissa julkisissa tehtävissä, kuten sosiaalipalveluissa, tuottavuuden mittaaminen on kuitenkin vaikeampaa kuin esimerkiksi teollisuudessa."

HS 3.8.2018

Sellaisia pääkirjoituksia, joissa käsiteltäisiin vain sosiaalihuoltoon tai sosiaalialaan liittyviä asioita, löytyy aineistostani siis erittäin vähäinen määrä. Varsinkin suhteutettuna siihen, kuinka paljon terveydenhuollosta vastaavasti kirjoitetaan. Tämä on mielestäni omiaan luomaan sellaista käsitystä, että terveydenhuolto olisi jollakin tapaa oleellisempi ja tärkeämpi aihe käsitellä kuin sosiaalihuolto. Hiilamo (2015, 99) on tästä samasta aiheesta kirjoittanut, kuinka sosiaalialan huoli sote-uudistuksen tekemisestä terveydenhuollon ehdoilla ei ole tuulesta temmattu.

Sosiaalihuollon ja -alan aihepiirejä käsittelevistä teksteistä huomattava osa on jollakin tapaa työnsä kautta sosiaalialaan liittyvien henkilöiden kirjoittamia. Ne ovat pääsääntöisesti Vieraskynä-tekstejä, jotka ovat julkaistu pääkirjoituksina. Vieraskynä-tekstit ovat kirjoituksia, joita niiden kirjoittajat ovat itse tarjonneet Helsingin Sanomille, ja lehti on ne julkaissut. Ne eivät siis ole lehden toimituksen itsensä kirjoittamia pääkirjoituksia. Tämä kun otetaan huomioon, niin osaltaan näyttäisi siltä, että sosiaalihuollosta puhuvat lähinnä vain sosiaalialan työntekijät.

"Pääkirjoitus | Vieraskynä

Sote-palveluista tulisi tehdä nykyistä ihmisläheisempiä

Aulikki Kananoja ja Vertti Kiukas

Kananoja on ylisosiaalineuvos ja Kiukas sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestön Sosten pääsihteeri."

HS 17.7.2015

"Pääkirjoitus | Vieraskynä

Osallistumistulo ei saa lisätä eriarvoisuutta

Aila-Leena Matthies ja Kati Närhi
Kirjoittajat ovat sosiaalityön professoreita Jyväskylän yliopistossa."
HS 11.3.2017

"Pääkirjoitus | Vieraskynä
Lastensuojelun pitäisi vahvistaa ihmissuhteita
Annika Saarikko
Kirjoittaja on perhe- ja peruspalveluministeri (kesk)."
HS 28.8.2017

Sosiaalista konstruktionismia mukaillen, niin se mistä kirjoitetaan, luo ja muokkaa todellisuutta, jossa elämme. Tästä voidaan mielestäni johtaa lähes suoraan seuraavanlainen johtopäätös: kun terveydenhuollosta kirjoitetaan selkeästi enemmän kuin sosiaalihuollosta, niin silloin terveydenhuollosta rakentuu käsitys hallitsevana osapuolena sote-uudistuksessa. Terveydenhuolto on aineistossani ehdottomasti etualalla, ja vastaavasti sosiaalihuolto on täten aivan selkeästi taka-alalla. Sosiaalihuollon näkökulmaa ei juurikaan nosteta esille aineistoni pääkirjoituksissa, jolloin tätä kautta voidaan nähdä koko sosiaalihuollon puolta sote-uudistuksessa häivyttävän, oli se sitten tarkoituksellista tai tahatonta.

Sosiaaliala ja sosiaalihuolto siis esiintyivät pääkirjoitusten teksteissä hyvin harvakseltaan, varsinkaan yhtään laajemmin käsiteltyinä. Tämän johdosta mielestäni onkin perusteltua pohtia kysymystä siitä, miksei sosiaalihuoltoa huomioida tämän enempää sote-uudistuksesta spekuloidessa aineistoni pääkirjoituksissa? Miksi on niin, että terveydenhuolto näyttäisi saavan selkeästi enemmän huomiota?

Osasyynä näkisin tähän olevan sen, ettei sosiaalihuolto todennäköisesti kosketa läheskään niin suuren ihmisjoukon elämää, kuin vastaavasti terveydenhuolto. Ihmisillä ei siis ole omakohtaista kosketuspintaa sosiaalihuollon palveluihin samoissa määrin kuin terveydenhuollon palveluihin. Näin ollen voitaneen esittää pohdinta, että koska kaikki suomalaiset käyttävät terveydenhuollon palveluita ja se on heille tuttua, terveydenhuoltoa myös käsitellään aiheena enemmän. Tätä ajatuskulkua tukien Hiilamo (2015, 100) on kirjoittanut pohjautuen Oulussa tehtyyn tutkimukseen sote-palveluiden käytöstä, ja hän

nostaa esille, kuinka sosiaalipalveluiden ja terveystalveluiden käyttäminen jakaantuu hyvin epätasaisesti väestön keskuudessa. Huomionarvoista minusta on myös hänen havaintonsa siitä, kuinka pieni osa väestöstä käyttää sosiaalipalveluita mutta heidän asiakkuutensa kestävät pitkään, ja vastaavasti terveydenhuollon palveluita käytetään paljon, mutta asiakkuudet ovat verrattain lyhytkestoisia (emt.).

Terveydenhuollon palveluiden piiriin hakeudutaan omatoimisesti varmasti enemmän kuin sosiaalihuollon palveluihin. Lähimmän sairaalan sijainti lienee meillä jokaisella tiedossa, toisin kuin vaikkapa lähimmän sosiaaliaseman. Väittäisin, että ihmiset tiedostavat tarvitsevansa varmasti jonakin hetkenä terveydenhuollon palveluita, mutta eivät ajattele samalla tavalla sosiaalihuollon palveluista. Sosiaalipalveluiden piiriin saatetaan ajatella jopa jouduttavan vasten tahtoaan. Näiden mietintöjen pohjalta on mahdollista esittää yksinkertaistettu ajatus, että kenties terveydenhuollon palvelut myös koetaan hyväksytyimmiksi ja niiden käyttäminen normaaliksi. Sosiaalipalvelut taas saatetaan nähdä leimaavina, niiden käyttäminen jonkinasteisena merkinä epäonnistumisesta (ks. esim. Eronen ym. 2016). Terveydenhuolto kun koskettaa suurempaa osa ihmisistä, täten se luultavasti myös kiinnostaa enemmän ihmisiä – ja siksi siitä myös todennäköisesti voidaan ajatella kirjoitettavan enemmän.

Sote- eli terveydenhuolto -diskurssin osalta näkisin, että siinä todellisuudesta tuotetaan sellaista kuvaa, jossa terveydenhuolto on tärkeämpi aihe kuin sosiaalihuolto. Tämän tulkinnan perustan yksinkertaisesti siihen, että terveydenhuoltoa käsitellään aineistossani huomattavasti enemmän ja useammin – mutta samalla on olennaista huomioida, että tärkeää on myös se, mitä ei käsitellä. Tätä kautta media, tässä tutkimukseni tapauksessa siis sanomalehti Helsingin Sanomat, määrittelee terveydenhuollon keskeisemmäksi aihepiiriksi sote-uudistuksessa kuin sosiaalihuollon. Jos ajattelemme todellisuuden rakentuvan kielenkäytön kautta, niin tässä diskurssissa rakennetaan sellaista sote-uudistusta, jossa terveydenhuolto on keskiössä ja sosiaalihuolto vastaavasti ei ole.

”Sote-uudistuksen tavoitteeksi on kirjattu yhdenvertaisten ja laadukkaiden palveluiden tarjoaminen koko maassa kustannustehokkaasti samalla eriarvoisuutta vähentäen. Nykyisten kaavailujen valossa on kuitenkin epäselvää, missä määrin nyt suunniteltu uudistus tulee edistämään sille asetettuja tavoitteita.

Suomessa on OECD:n mukaan yksi länsimaiden epätasa-arvoisimmista perusterveydenhuollon palvelujärjestelmistä. Lähtötilanne on siis poikkeuksellisen huono.”

HS 20.5.2016

”HARVA muistaa, että sote-uudistus tarkoittaa sekä sosiaali- että terveyspalvelujen uudistamista.

Terveyspuoli hallitsee mielikuvia, vaikka kyse on vain kokonaisuuden puolikkaasta.

Terveydenhuoltoa koskevassa keskustelussa puolestaan unohdetaan perusterveydenhuolto, vaikka juuri sen aseman suhteellinen vahvistaminen on yksi uudistuksen perusajatuksista.”

HS 23.5.2016

Sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta näkisin tämän huolestuttavana kehityskulkuna. Jos sote-uudistuksessa keskitytään lähinnä terveydenhuollon asioihin, voitaneen epäillä sosiaalihuollon silloin väistämättä jäävän taka-alalle – ja täten myös sosiaalihuollon asiakkaiden. Tällöin voidaan perustellusti esittää ajatus, että sosiaalihuoltoa ei tulla mahdollisesti huomioimaan parhaalla mahdollisella tavalla sote-uudistusta tehtäessä, eikä siihen näytettäisi edes pyrittävän. Sosiaalihuolto näyttää kulkevan mukana sote-uudistuksessa vähäisempänä osapuolena, ja sen osuutta joko tietoisesti tai tiedostamatta pyritään heikentämään häivyttämällä, eli asettamalla sosiaalihuolto taka-alalle siinä miten sote-uudistuksesta puhutaan. Aseman ja merkityksen heikentäminen tapahtuu pitkälti sosiaalihuollosta vaikenemalla. Kun sosiaalihuollosta ei puhuta, ei sitä myöskään ajatella, eikä sille näytetä annettavan siten pahemmin edes arvoa.

Esimerkiksi Väärälä (2015, 6) kirjoittaa siitä, kuinka julkinen keskustelu on sote-uudistuksen osalta pyörinyt terveydenhuollon ympärillä ja millaisia ongelmia tähän liittyy. Hän esittää epäilyksen, ettei esimerkiksi poliitikot tai median edustajat eivät tunne sosiaalihuoltoa, ja tämän takia sitä ei myöskään pahemmin käsitellä. Terveydenhuoltoon keskittyminen on ongelmallista, sillä tätä kautta luodaan käsityksiä ja mielikuvia tulevaisuuden rakenteista. Samalla voidaan nähdä olevan käynnissä professioiden välinen valtataistelu, jossa erityisesti terveydenhuollon puolelta lääkärit ovat jo nyt vahvassa asemassa. (emt.)

Kun yhtenä sote-uudistuksen keskeisenä tavoitteena on käyttää rajalliset resurssit aiempaa tehokkaammin ja vaikuttavammin, niin silloin minusta vaikuttaa melko kestävämmältä, jos toisen uudistuksen osapuolen asioita hoidetaan näin puolivillaisesti. Terveydenhuollon

saadessa enemmän huomiota, jää sosiaalihuolto luonnollisesti vähemmälle. Tämän voidaan ajatella asettavan uhatuksi myös sosiaalihuollon asiakkaiden palveluiden laadun tulevaisuudessa. Möttönen (2019, 76) on esimerkiksi esittänyt näkemyksen, ettei sote-uudistuksessa ole oikeastaan edes pohdittu huono-osaisten auttamista, vaan heidät tulkitaan vain paljon kuluja aiheuttaviksi tekijöiksi palvelujärjestelmän kautta ajateltuna.

Myöskään sosiaalialan työntekijöiden kannalta diskurssi ei mielestäni maalaa kovinkaan ruusuisia tulevaisuudennäkymiä. Jos terveydenhuoltoa tullaan käsittelemään hallitsevana ja tärkeimpänä osa-alueena sote-uudistusta tehtäessä, tarkoittaa se väistämättä tehtävän sellaisia päätöksiä, jotka ovat optimaalisia terveydenhuollon kannalta – jolloin ne vastaavasti eivät voi olla optimaalisia sosiaalihuollon kannalta. Kaavailtu lähitulevaisuus, jossa sote-palveluiden järjestämisvastuu siirretään uusille toimijoille, ja siinä ohessa karkeasti sanottuna myllätään kaikki olemassa olevat rakenteet ja palvelut, sisältää siis erittäin suuria riskejä sosiaalialan näkökulmasta tämän diskurssin kautta ajateltuna.

Suurin riski sijaitsee mielestäni siinä, ettei sosiaalihuollon asioita nähdä tarpeeksi tärkeinä sote-uudistusta suunniteltaessa. Jos tekemisen fokus on muualla, voitaneen sosiaalialan ammattilaisten keskuudessa olla varmoja siitä, ettei uudistus tule olemaan erityisen hyvä sosiaalihuollon kannalta. Tämä tulee väistämättä näkymään sosiaalialan ammattilaisten työskentelyolosuhteissa.

6.2 Leveämmät hartiat -diskurssi

Leveämmät hartiat -diskurssin nimen olen ottanut suoraan aineistosta, sillä kyseinen sanapari esiintyi aineistoni eri pääkirjoituksissa useampaan otteeseen. Mielestäni se kiteyttää itse diskurssin olemuksen onnistuneesti. Leveämmät hartiat -diskurssi luo kuvaa siitä, että sote-uudistuksen toteuduttua, kun sote-palveluita järjestävät suuremmat toimijat, niin näiden "leveiden hartioiden" onnistuu kantaa nykyistä palvelunjärjestämisen taakkaa nykyisiä pienempiä toimijoita paremmin.

Käytännössä ja jonkin verran yksinkertaistettuna tämä siis tarkoittaa sitä, että diskurssi esittää sote-uudistuksen hyvänä ja toivottuna tapahtumana: sellaisena, joka korjaisi nykyisiä ongelmia sote-palveluiden järjestämisessä ja laadussa. Näiden nykyisten ongelmien annetaan ymmärtää johtuvan liian moninaisesta joukosta joka palveluita järjestää, eli kunnista, kuntayhtymistä sekä muista palvelunjärjestäjistä.

"Sote-uudistus ratkaisisi ainakin yhden ongelman: jatkossa julkinen palvelujen järjestäjä olisi vahvempi kuin nykyinen kuntien ja kuntayhtymien kirjava joukko."

HS 28.1.2019

Tämän näkemyksen mukaisia tulkintoja sote-uudistuksen tarpeellisuudesta on esitetty vuosien saatossa runsain mitoin. Keskimäki, Sinervo ja Koivisto (2018, 679) ovat muun muassa kirjoittaneet kuinka sote-uudistus tarvitaan, vaikka Suomen sote-palveluiden järjestämisen tehokkuus on jo nykyisellään kansainvälisellä tasolla hyvinkin vertailukelpoinen. He nostavat varsinkin esiin, kuinka nykyinen sote-järjestelmä on kovin hajautettu ja pirstaloitunut eikä sen takia pysty enää vastaamaan väestön ikääntymisestä ja johtuviin haasteisiin, varsinkaan pienemmissä muuttotappiosta kärsivissä kunnissa (emt., 679–680).

Leveämmät hartiat -diskurssissa sote-uudistuksesta puhutaan siten, että Suomen ja suomalaisten kannalta sote-palveluiden järjestämisvastuun uudelleenjako olisi hyvä asia. Diskurssissa perustellaan sote-uudistusta siten, että sote-uudistuksen toteuttaminen parantaisi monia seikkoja nykyiseen tilanteeseen verrattuna. Tästä voidaan asiaa kääntäen tulkita, että diskurssi luo kuvaa nykyisyydestä sellaisena, jossa nuo kuvainnolliset järjestäjän hartiat olisivat siis liian kapeat.

"Julkisissa palveluissa on paljon hyviä käytäntöjä, mutta miksi ne eivät leviä koko maahan? Kattavaa vastausta ei taida olla, mutta yksi syy on pirstaleinen hallinto. Palveluiden järjestämisestä vastaa sekalainen joukko kuntia ja kunta-yhtymiä, joista suurella osalla homma ei ole riittävän hyvin hanskassa."

HS 2.2.2017

"Kun terveyskeskukset eivät toimi, potilaita päätyy turhaan myös kalliimpaan päivystykseen ja erikoissairaanhoidon. Pirstaleinen hallinto lisäksi estää palvelujen valtakunnallisen laadunvalvonnan ja ohjauksen.

Tästä syystä sote-uudistuksessa ovat tavoitteena niin sanotut "leveämmät hartiat", jolloin vastuu palvelujen järjestämisestä olisi nykyisiä, keskimäärin pieniä kuntia vahvemmillä toimijoilla ja julkiset palvelut saman budjettivallan alla."

HS 6.6.2019

Diskurssissa voidaan nähdä jossakin määrin kyseenalaistettavan nykyisten pienempien kuntien osaamisen taso, puhuttaessa sote-palveluista. Tätä perustellaan diskurssissa muun muassa havainnollistamalla, kuinka pienemmät toimijat kohtaavat vaikeampia ongelmia harvemmin kuin suuret toimijat. Tästä johtuen ei pienemmällä kunnilla ole niiden hoitamisesta ehkä kunnollista kokemusta, tai tällaisissa vaikeammissa tapauksissa tarvittavaa erityisosaamista ei yksinkertaisesti löydy – koska tarvetta sille ei ole ollut. Tämä lienee varmasti osittain totta, pienempien kuntien resurssit ymmärrettävästi ovat isoja toimijoita vähäisemmät.

Mikäli kunnassa työskentelee esimerkiksi vain kaksi sosiaalityöntekijää, ja heidän vastuullaan on kaikki kyseisen kunnan sosiaalihuollon toiminnot, heiltä vaadittavan osaamisalueen koko on todella laaja. Yksittäisen sosiaalityöntekijän ei voida kuitenkaan olettaa olevan kaikkien eri alojen erityisasiantuntija. Tällöin tarvitaan useampia työntekijöitä, jotta kaikki erityisosaamisen tarpeet voitaisiin kattaa. Tällaisia resursseja pienemmällä kunnilla harvemmin sitten taas on. Tätä kautta pyritään myös diskurssissa legitimoimaan sote-uudistusta ja liittämään siihen positiivisia arvoja.

"LASTENSUOJELUSSA, aivan kuin muissakin sote-palveluissa, on suuret kuntakohtaiset erot. Pienessä kunnassa moniongelmaisia nuoria on ehkä yksi viidessä vuodessa, joten erityisosaamista heidän auttamisekseen ei välttämättä ole. Siksi sote-uudistuksen keskeinen tavoite palvelujen järjestämisvastuun siirtämisestä nykyisiä kuntia suuremmille toimijoille parantaisi lastensuojelun toimintaedellytyksiä monella alueella."

HS 16.9.2018

Leveämmät hartiat -diskurssin mahdollisia seurauksia varsinkin sosiaalihuollon osalta voidaan pohtia useammalta kantilta. Sosiaalialan työntekijöiden kannalta Leveämmät

hartiat -diskurssista seuraisi ainakin nykyistä suurempia organisaatorakenteita. Tämä koskisi niin organisaation työntekijämäärää, kuin sen vastuulle kuuluvaa maantieteellistä aluetta. Jos sekä palveluja järjestävistä organisaatioista että maantieteellisistä alueista, joiden palveluntarpeet tulisi voida kattaa, tulee huomattavasti suurempia, vaatii toiminnan järjestäminen varmastikin uudelleenorganisointia. Suuret organisaatiot saatetaankin usein nähdä vähemmän ketterinä toimijoina kuin pienemmät – jo sanonnankin mukaisesti iso laiva kääntyy pientä laivaa hitaammin. Diskurssin mahdollisia seurauksia ajatellen, byrokratian voidaan epäillä lisääntyvän uusien suurempien organisaatioiden johdosta.

Sote-palveluiden asiakkaan kannalta diskurssi rakentaa kuvaa paremmasta tulevaisuudesta, jossa palveluiden laatu ja saatavuus kohentuvat. Laajemmassa mittakaavassa tarkastellen asiakkaiden aseman nähdään parantuvan yleisemmälläkin tasolla, koska sote-järjestelmän toimintaa tullaan yhtenäistämään, ja siten esimerkiksi nykyiset eri puolilla Suomea käytössä olevat kirjavat käytännöt jäävät pois. Näin parannetaan asiakkaiden yhdenvertaista asemaa koko Suomessa, kun tavat toimia yhtenäistetään jatkoa ajatellen.

”Itä-Suomessa on ollut pakko kehittää palveluja tosissaan, koska siellä suuri osa väestöstä on jo ikäihmisiä. Lisäksi näissä maakunnissa on jo tehty se, mitä sote-uudistus vasta tavoittelee koko maahan. Sosiaali- ja terveyspalvelut toimivat saumattomasti yhteen ja vastuu palveluista on siirretty kuntia suuremmille yhteistoiminta-alueille, Eksotelte ja Kainuun sotelle. Tämän niin sanotun palveluintegraation ansiosta asiakkaiden tarpeisiin pystytään vastaamaan paremmin ja samalla toimimaan tehokkaasti. Kun ikäihmisten määrä kasvaa, nykyinen pirstaleinen palvelurakenne ei kykene vastaamaan palvelutarpeen kasvuun”.

HS 19.9.2017

Toisaalta sosiaalihuollon asiakkaille saattaa syntyä diskurssin kuvailemassa todellisuudessa sellaisia ongelmia, joita heillä nykyisin ei ole. Tällaisia riskejä ei kuitenkaan diskurssissa tuoda varsinaisesti ollenkaan esille, niistä voidaan jopa nähdä vaiettavan. Taka-alalle näytetään siis jätettävän mahdolliset sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta epäedulliset vaikutukset. Ei kuitenkaan liene kaukaa haettu ajatus, että asiakkaiden saama palvelu saattaa myös heiketä, ainakin väliaikaisesti. Jos asiakkaalla on nyt ollut tuttu työntekijä aina häntä vastassa pienen kunnan sosiaalitoimessa, jonka kanssa on saattanut hoitaa asian kuin asian, ei se jatkossa välttämättä enää onnistukaan. Asiakkaiden näkökulma ei siis ole asia, johon diskurssissa pahemmin kiinnitetään huomiota. Kuitenkin toiminnan uudelleenorganisointi

isomman toimijan ottaessa vastuun, voi tarkoittaa myös työntekijöiden uudelleensijoittamista ja palvelupisteiden fyysisten paikkojen muuttumista. Silloin olemassa olevat asiakassuhteet saatetaan myös järjestää uudelleen. Tällaisessa tilanteessa saattaa aiheutua ongelmia asiakkaille, sillä luottamuksen ja muun onnistuneen vuorovaikutuksen elementit eivät synny hetkessä uuden työntekijän kanssa.

6.3 Väistämätön sote-uudistus -diskurssi

Olen valinnut tämän diskurssin nimen sen selkeyden ja ytimekkyyden takia. Kyseisessä diskurssissa rakennetaankin siis, vähemmän yllättäen, kuvaa sote-uudistuksesta väistämättömänä ja vääjäämättömänä tapahtumana. Tässä diskurssissa sote-uudistuksen väistämättömyyden osalta esitetään useita erilaisia perusteluita.

Väistämätön sote-uudistus -diskurssi koostuu pitkälti sellaisista puheenvuoroista, joiden kautta uudistusta käsitellään tietyssä mielessä eräänlaisena pysäyttämättömänä luonnonvoimana. Sote-uudistuksesta puhutaan luonnollisena kehityskulkuna Suomen sote-palveluiden tulevaisuuden turvaamisen kannalta, ja sen esitetään olevan yleisesti hyvä asia, jonka kannalla enemmistö ihmisistä on. Samalla vallitsevasta nykyisestä todellisuudesta luodaan sellaista kuvaa, etteivät sote-palvelut toimi erityisen hyvin tai ne eivät ole tarpeeksi tehokkaita. Diskurssissa tuotetaan tulevaisuudesta sellaista kuvaa, jossa ihmisten palvelutarve kasvaa, ja täten myös kustannukset koko Suomelle, eikä näihin tulevaisuuden haasteisiin nykyisen järjestelmän katsota pystyvän vastaamaan.

”Sote-uudistuksen kritiikin ohessa olisi syytä pohtia, mitkä olisivat vaihtoehdot. Tähän asti kaikki asiantuntijat ja poliittiset puolueet ovat olleet yksimielisiä siitä, että sote-uudistus tarvitaan. Tärkein syy on, että Suomen väestö vanhenee. Nykyinen hallinto ja toimintatavat eivät kykene vastaamaan riittävän hyvin

tähän muutokseen. Jos mitään ei tehdä, kustannusten kasvu voi olla todella nopeaa. Eri kunnissa asuvat kansalaiset ovat myös eriarvoisessa asemassa siinä, miten hyvin he saavat palveluja.”

HS 31.3.2018

Sote-uudistuksesta kirjoitetaan myös itsestäänselvyytenä – aivan kuin siitä olisivat kaikki yhdessä päättäneet ja sen tarpeellisuuden hyväksyneet. Tämä vieläpä ennen kuin sote-uudistuksen lopullisesta ja tarkasta sisällöstä on saatu edes sovittua. Tällä tavalla sote-uudistuksen väistämättömyydestä pyritään rakentamaan kuvaa yleisenä totuutena, eikä vain yhtenä mahdollisuutena muiden joukossa. Sote-uudistuksesta puhutaan ainoana rationaalisena mahdollisuutena, jolle ei ole toista vaihtoehtoa meidän kansalaisten kannalta ajateltuna.

”Kansalaisten kannalta välttämätön sosiaali- ja terveystalouden uudistus saattaa häiriintyä maakuntauudistusta sommiteltaessa. Hallituksen on nähtävä tärkein. Maakuntahallinto voi odottaa. Sosiaali- ja terveystalouden uudistus on ensisijainen. Kysymys ei ole arvovallasta vaan järjen käytöstä.”

HS 24.2.2016

Kyösti Pekonen (1991, 80) on kirjoittanut *välttämättömyyskielestä* ja *välttämättömyysretoriikasta* erityisesti poliittisen retoriikan kontekstissa. Hän kertoo, kuinka välttämättömyyskielen yksi keskeisimmistä tavoitteista on tulla mahdollisimman universaaliksi. Sitä tuotetaan kaikille, eli sillä ei ole erityistä kohderyhmää johon pyrittäisiin vaikuttamaan, ja joukkotiedotusvälineet kuten sanomalehti ovat sille parhaita viestintämuotoja. (emt., 81.) Tällaisia puhettavallisia piirteitä on mielestäni havaittavissa myös Väistämätön sote-uudistus -diskurssissa runsain mitoin.

”Jos tämä hallitus ei saa uudistusta aikaiseksi, seuraavan hallituksen on se tehtävä. Järjestämisvastuun siirto kuntia suuremmille alueille on joka tapauksessa välttämätöntä. Ainakin pohjatöitä eri vaihtoehdoista on nyt tehty vuosia ja todella perusteellisesti.”

HS 22.10.2017

”SOTE-UUDISTUS tarvitaan, koska eri puolilla maata asuvat kansalaiset ovat eriarvoisessa asemassa palvelujen saatavuudessa. Vallitseva tilanne ei toteuta perustuslain tahtoa. Sote-uudistus on välttämätön erityisesti kaikkein heikoimmassa asemassa oleville sekä paljon eri palveluja tarvitseville kuten vanhuksille.

Terveyskeskuksiin on saatava lisää rahaa ja henkilöstöä, ja yhteistyö eri palvelujen kesken on tehtävä sujuvammaksi. Tästä hyötyvät niin kansalaiset kuin kansantalouskin.”

HS 8.3.2019

Väistämätön sote-uudistus -diskurssi saattaa nähdäkseni luoda useita mahdollisia seurauksia sosiaalityön kontekstista ajateltuna. Tässä diskurssissa esitetään vain yksi mahdollinen skenaario sote-palveluiden tulevaisuutta koskien: sote-uudistus tullaan tekemään. Se tulisi tarkoittamaan uusia mahdollisuuksia, mutta tietenkin myös uusia riskejä. Etukäteen ei voida tietää mitkä sote-uudistuksen vaikutukset tulevat olemaan sosiaalityön, tai laajemmin koko sosiaalihuollon ja sosiaalialan, kannalta.

Välttämättömyydestä puhuttaessa diskurssissa annetaan ymmärtää, että muita vaihtoehtoja ei ole – ne ikään kuin rajataan ulos koko mahdollisuuksien kirjosta. Tai jos näiden muiden vaihtoehtojen olemassaolo hyväksytään, niin niistä puhutaan huonompina kuin nyt esitetty sote-uudistus. Väistämättömyydestä puhuminen luo kuvaa jostakin mitä ei voida estää, aivan kuin kyse olisi hallitsemattomasta ja pysäyttämättömästä luonnonvoimasta. Lappalainen (2017, 350) tuo esille, ettei välttämättömyysretoriikka tunne vaihtoehtoja ja siihen liittyy usein konsensuspolitiikka, ja ne ovat molemmat suomalaiselle politiikalle ominaisia piirteitä. Sote-uudistusta vahvasti luonnollistetaan tämän diskurssin toimesta, sillä sote-uudistus esitetään ainoana järkevänä mahdollisuutena tulevaisuuden kannalta.

Sote-uudistus itsessään ei ole nähdäkseni väistämätön, se voidaan kyllä estää tai toteuttaa muussa muodossa, jos niin valitaan. Välttämätön se voi olla, jos hyväksytään esimerkiksi näkemys, jonka mukaan nykyinen sote-järjestelmä ei ole tarpeeksi hyvä tai kestävä tulevaisuutta ajatellen. Sote-uudistus ei tule tapahtumaan itsestään, vaan se vaatii aktiivista työskentelyä ja toimenpiteitä sen edistämiseksi. Minä näkisin, että sosiaalialan ammattilaisten tulisi olla eturintamassa mukana vaikuttamassa siihen, että miksi ja miten sote-uudistusta edistetään ja tehdään.

Lienee turvallista olettaa, että yleisellä tasolla sote-palveluiden uudistaminen on sote-palveluiden ammattilaisten mielestä hyvä idea. Silloin tässä muutoksessa olisi hyvä olla mukana aktiivisena toimijana, jotta sen sisältöön ja toteutukseen voidaan vaikuttaa. On myös vaikea keksiä parempaa tai sopivampaa tilaisuutta, missä rakenteellisella sosiaalityöllä olisi mahdollisuus vaikuttaa näin laajalti tulevaisuuteen. Rakenteellisen sosiaalityön mahdollisia rooleja sote-uudistuksen tekemisessä olen hahmotellut tutkielmani aiemmassa luvussa ”2.2 Sote-uudistus ja rakenteellinen sosiaalityö”.

Välttämätön sote-uudistus -diskurssin voidaan sanoa maalaavan nykyisestä sote-järjestelmän tilanteesta kuvan riittämättömänä, ja diskurssi perustelee tätä kuvaa hyväksikäyttäen, miksi uudistus tullaan väistämättä tekemään. Täten diskurssin voidaan nähdä rakentavan sellaisen kuvan nykyisestä vallitsevasta todellisuudesta, että sote-palvelut eivät toimisi riittävän hyvin asiakkaiden kannalta. Sote-palveluiden asiakkaiden osalta tilanne siis parantuisi, jos uudistus tehtäisiin. Palvelut olisivat paremmin saatavilla, niiden laatu kohenisi sekä vaihtoehtoja tulisi lisää. Muissa diskursseissa keskitytään tarkemmin siihen, että miten käytännössä tämä sote-palveluiden laadun parantaminen tapahtuisi.

6.4 Valinnanvapauden riskit ja mahdollisuudet -diskurssi

Valinnanvapaus oli hyvin keskeinen osa Sipilän hallituksen ajamaa sote-uudistusta. Aiheena se myös puhutti runsaasti aineistoni pääkirjoituksissa. Valinnanvapauden puolesta argumentoitiin useaan otteeseen, sekä luonnollisesti sitä myös vastustettiin vastaavasti useaan otteeseen. Täten päädyin nimeämään tämän diskurssin nämä molemmat puolet huomioiden, sillä valinnanvapauden osalta tuotiin hyvin runsaasti esille sekä sen tarjoamia mahdollisuuksia, kuin myös siihen sisältyviä uhkiakin.

Valinnanvapauden puolesta diskurssissa puhuttiin siten, että tuotiin esimerkiksi esille kuinka vastaaventyypiset valinnanvapauteen liittyvät ratkaisut ovat tuottaneet muualla maailmassa hyviä tuloksia. Näin diskurssissa luodaan sellaista kuvaa, kuinka vastaavanlainen ratkaisu Suomessakin toteutettuna tuottaisi hyviä vaikutuksia ja tuloksia.

”Suomi voi nyt oppia Ruotsin kokemuksista. Samalla meilläkin on mahdollista lisätä terveydenhuollon tehokkuutta tuomalla lisää kilpailua julkisten palveluntuottajien rinnalle – tarkasti mietityin pelisääntöin tietenkin.

Julkiselle vallalle jää vahva rooli, mutta päärooli on vihdoin varattu asiakkaalle. Kuten Kilpailu- ja kuluttajavirasto toteaa, mikään ei muutu, ellei asiakkaalla ole vapautta hylätä heikkolaatuisina tai kalliina pitämiään palveluita.”

HS 28.12.2015

Kokemukset valinnanvapaudesta kuitenkin vaihtelevat muissakin maissa, esimerkiksi Ruotsissa ei ole yhtä yhtenäistä valinnanvapauden järjestämistapaa, vaan jokaisella maakunnalla on omansa (Paasovaara ym. 2012, 6). Hallandin maakunnassa on valinnanvapauden lisäämisen jälkeen seurattu maakunnan asettamien tavoitteiden täyttymisen tuloksia muun muassa palveluiden kattavuuden ja ennaltaehkäisevän työn osalta, ja niissä on ollut vaihtelua, eikä siis vain yksiselitteisesti ole kaikki muuttunut parempaan suuntaan (emt., 12–13).

Valinnanvapauden sisältämistä uhkakuvista esitettiin erilaisia spekulatiivisia pohdintoja aineistossani. Esimerkiksi valinnanvapaudesta mahdollisesti aiheutuviin taloudellisiin ongelmiin viitattiin useampaankin kertaan siinä, miten aiheesta diskurssissa puhutaan. Taloudellisilla ongelmilla tarkoitetaan tässä yhteydessä koko sote-järjestelmän taseisia ongelmia, ei siis yksittäisen asiakkaan taloudelliseen tilanteeseen liittyviä haasteita. Yksi tässä yhteydessä erityisesti esille noussut asia oli, kuinka rahoitus tullaan järjestämään sote-uudistuksessa suunnitellun maakuntamallin yhteydessä.

”Tämän seurauksena moni asia uudistuksessa muuttui rajusti ja uudistuksen vaikeuskerroin kasvoi. Asiantuntijat varoittivat palvelujen ajautumisesta kaaokseen, jos aivan uudenlainen markkinaehtoinen kilpailu julkisten ja yksityisten tuottajien välille otetaan käyttöön nopeasti. Monituottajamalli myös hajauttaisi palvelujen tuotantoa niin, että sujuvampien hoitopolkujen rakentaminen olisi nykyistäkin vaikeampaa. Jos uudistus ei johda suunniteltuun kustannusten kasvun hillintään, yksi keskeinen syy siihen on nimenomaan asiakkaan valinnanvapausmalli.”

HS 29.5.2018

”Valinnanvapausmallissa on vielä ratkaisematta monta isoa ongelmaa. Asiakkaan valinnanvapaus voi mennä pahasti pieleen, jos maakuntien kustakin asiakkaasta julkisille ja yksityisille sote-keskuksille maksama korvaus ei ole kohdillaan. Riskinä on, että paljon ja vähän hoitoa tarvitsevat potilaat jakautuvat epätasaisesti eri sote-keskuksiin, jolloin rahat eivät kaikissa sote-keskuksissa riitä hyvään hoitoon.”

HS 28.1.2017

Valinnanvapauden osalta diskurssissa tuodaan myös esille siihen sisältyvät riskit koskien sote-palveluiden integraation tavoitetta. Valinnanvapauteen ei liitetä vain joko positiivisia tai negatiivisia arvoja diskurssin puheessa. Diskurssissa luodaan esimerkiksi sellaista kuvaa todellisuudesta, että jos kansalaiset saisivat aiempaa vapaammin valita mistä he hankkivat sote-palveluitaan, se saattaisi tavoitellun palveluiden paremman integraation sijasta tehdä palvelujärjestelmästä aiempaakin hajautuneemman.

”Valinnanvapausmalli uhkaa pirstaloida palvelujen tuotantoa entisestään. Tämä on vastoin sote-uudistuksen keskeisimpiä tavoitteita. Uudistuksen seurauksena potilaiden hoitopolut pitäisi saada nykyistä sujuvammiksi. Yhteistyö sosiaalipalvelujen sekä toisaalta perustason ja erikoistason terveydenhuollon välillä pitäisi silloin saada saumattomaksi.”

HS 4.3.2017

Tässä diskurssissa nimensä mukaisesti tuodaan esille kaavaillun valinnanvapauden lisäämisen mukanaan tuomia mahdollisuuksia, mutta myös siihen liittyviä riskejä. Koska

valinnanvapauden aihepiiriä sote-uudistuksen kontekstissa käsitellään melko neutraalisti ja tasapuolisesti siinä mielessä, että sekä positiivisia ja negatiivisia mahdollisia seurauksia nostetaan esille, niin uskallan varovasti olla sitä mieltä, että sote-uudistuksen osalta tästä voisi aiheutua vain positiivisia seurauksia. Perustan näkemykseni siihen, etteivät pääkirjoitukset esitä valinnanvapauden ratkaisevan kaikkia kuviteltavissa olevia ongelmia. Sen sijaan valinnanvapauden nähdään mahdollisesti edistävän asiakkaan ja potilaan oikeuksia, sekä ihmisten mahdollisuutta valita itselleen toivottavasti sopivin vaihtoehto kulloiseenkin tilanteeseen.

”Hyvin toteutettuna asiakkaan valinnanvapaus voi parantaa palveluja ja niiden saatavuutta sekä vauhdittaa uuden teknologian ja parempien toimintamallien käyttöönottoa. Uudistus pitää kuitenkin tehdä hallitusti ja pahimmat karikot välttäen.”

HS 28.1.2017

Diskurssissa ei myöskään sivuuteta tosiseikkoja liittyen maantieteellisesti katsottuna epätasaisesti jakautuneisiin palveluntuottajiin. Tällä tarkoitan esimerkiksi sitä, että sellaisia terveydenhuollon palveluntuottajia, joiden väliltä asiakas voi valita, löytyy vaikkapa muuttovoittoisista kaupungeista paljon enemmän kuin syrjäisemmiltä pienpaikkakunnilta. Käytännössä siis etäisyydet ja palveluvalikoimat esimerkiksi terveyskeskuksissa vaihtelevat suuresti, ja siksi edellytykset kunnolliselle valinnanvapauden toteutumiseksi eivät ole hyvät, sillä vaihtoehtoja ei välttämättä ole (Junnila ym. 2016, 1–2), Vähäisemmän määrän vaihtoehtoja voidaan ajatella tarkoittavan myös vähemmän valinnanvapautta, ja tämän asettavan asiakkaat epätasa-arvoiseen asemaan alueellisen sijaintinsa pohjalta. Ei voi olla aitoa valinnanvapautta, mikäli ei ole vaihtoehtoja mistä valinnan voisi tehdä.

Aito valinnanvapaus, ja valinnanvapaus ylipäätään, koskee diskurssissa pitkälti sote-palveluiden kontekstissa vain terveydenhuollon osuutta. Terveydenhuollon palveluiden osalta asiakas on tietystä mielessä kuluttajan asemassa, ja hän voi tehdä tietoisia valintoja omien preferenssiensä mukaisesti. Sosiaalihuollossa asiakkuus ei pohjaudu samalla tavalla kuluttajuuteen. Juhila (2006) kirjoittaa kuinka sosiaalihuollon asiakas ei ole

”asiakaskuluttaja” joka tietoisin päätöksin valitsee ongelmaansa parhaiten sopivan palvelun, vaikka heitä nykyisin osittain sellaisina kohdellaankin, ja heiltä odotetaan vastuun ottamista ja kantamista omista valinnoistaan markkinavapauden logiikan mukaisesti.

Toki esimerkiksi vammaispalveluissa ja kotihoidossa muun muassa palvelusetelit ovat jo nyt käytössä sosiaalihuollon puolella, mutta valtaosaan sosiaalihuollon palveluista valinnanvapautta ei ole mahdollista istuttaa. 1990-luvun palvelusetelien kokeilu johti niiden ottamiseen käyttöön pysyvästi sosiaalihuollossa 2004, mutta niiden käyttäminen ei kuitenkaan ole vielä levinnyt kovin laajalle (Karsio ja Van Aershot 2017, 168). Kuten valinnanvapauteen vahvasti liittyy, niin palveluseteli vaatii käyttäjältään terveyttä ja toimintakykyä tehdä valintoja, ja ikäihmisten parissa nämä toimintaedellytykset saattavat suurestikin vaihdella (emt.). Jos henkilö ei esimerkiksi sairautensa tai muuten huonokuntoisuutensa takia tiedä mikä hänelle olisi parasta, ei hän pysty tekemään valinnanvapauden vaatimia valintoja, eikä tällainen mielestäni siis monissa tilanteissa sopisi tavaksi toimia sosiaalihuollossa (emt., 175). Jokainen ymmärtänee eron esimerkiksi lastensuojelun asiakkuuden ja päiväkirurgisen polvioperaation välillä. Sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta diskurssissa tämä mahdollinen problematiikka kuitenkin nostetaan esiin.

”Valinnanvapausmalli sopii yksittäisiin ja selkeisiin hoitotoimenpiteisiin. Hyväosaisille perheille valinnanvapaus voi avata uusia mahdollisuuksia palveluiden valintaan. Malli sopii kuitenkin huonosti moniammatillista työskentelyä ja pitkäkestoista sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkuutta vaativiin tilanteisiin.”

HS 5.4.2017

Millä tavalla valinnanvapaus tulisi näkymään palveluntuottajien tavassa järjestää toimintaansa – se onkin varsin mielenkiintoinen kysymys. Kuvaan voidaan olettaa esimerkiksi astuvan kilpailun asiakkaista. Henkilökohtaisesti toivoisin tätä kilpailua käyttävän palvelun laadulla ja asiakkaan tarpeiden nostamisella keskiöön. Tämä mahdollisuus esitetään potentiaalisena skenaariona myös diskurssissa, jossa

valinnanvapauden mahdollisuuksista puhutaan nostamalla esiin esimerkiksi ”uudet teknologiat” ja ”paremmat toimintamallit”. Näin valinnanvapautta tietyssä mielessä myös järjestetään ja tehdään sitä hyväksyttäväksi liittämällä siihen positiivisia määreitä, jotka luovat siitä kuvaa mahdollisesti parempana vaihtoehtona nykyisin vallitsevalle tilanteelle.

”Hyvin toteutettuna asiakkaan valinnanvapaus voi parantaa palveluja ja niiden saatavuutta sekä vauhdittaa uuden teknologian ja parempien toimintamallien käyttöönottoa. Uudistus pitää kuitenkin tehdä hallitusti ja pahimmat karikot välttäen.”

HS 28.1.2017

Jos valinnanvapauden osalta voimaan tulisi samankaltaiset vaatimukset liittyen yhtiöittämiseen kuin mitä Sipilän hallitus kaavaili, niin suurella osalla julkisen puolen sote-alan työntekijöistä työelämä muuttuisi varmasti. Tämä on kuitenkin niin laaja aihepiiri, ettei sen laajempi käsittely ole tutkimukseni puitteissa mahdollista, mutta tämä suuri mahdollinen seuraus muun muassa sosiaalialan ammattilaisten kannalta tuli mielestäni kuitenkin mainita.

”Tämän seurauksena moni asia uudistuksessa muuttui rajusti ja uudistuksen vaikeuskerroin kasvoi. Asiantuntijat varoittivat palvelujen ajautumisesta kaaokseen, jos aivan uudenlainen markkinaehtoinen kilpailu julkisten ja yksityisten tuottajien välille otetaan käyttöön nopeasti. Monituottajamalli myös hajauttaisi palvelujen tuotantoa niin, että sujuvampien hoitopolkujen rakentaminen olisi nykyistäkin vaikeampaa. Jos uudistus ei johda suunniteltuun kustannusten kasvun hillintään, yksi keskeinen syy siihen on nimenomaan asiakkaan valinnanvapausmalli.”

HS 29.5.2018

Sote-palveluiden asiakkaiden kannalta ajateltuna diskurssissa luodaan tulevaisuuden todellisuudesta kahdenlaista kuvaa, jos valinnanvapauden lisääminen osana sote-uudistusta tullaan toteuttamaan. Valveutuneet ja omista oikeuksistaan sekä vaihtoehtoistaan tietoiset kansalaiset pääsevät valitsemaan itselleen parhaimmaksi näkemänsä vaihtoehdon, mutta heikommassa asemassa olevien kansalaisten osalta tilanne saattaa olla hyvinkin erilainen. Kyky tehdä valistuneita ja perusteltuja päätöksiä omaan tilanteeseensa liittyen vaatii

yksilöltä voimavaroja, osaamista ja esimerkiksi resursseja kuten tietokone tai älypuhelin, jolla hoitaa asiointia. Vaarana nähdään heikommassa asemassa olevien kansalaisten osalta putoaminen palveluverkon rei'istä läpi, jos omatoimisuuden vaade lisääntyy ja yksilön pitää aiempaa enemmän kantaa vastuuta omasta tilanteestaan.

”Vanhemmilta vaaditaan paljon tietoa, jotta he voisivat tehdä lastensa kannalta rationaalisia valintoja. Huono-osaisilla perheillä ei välttämättä ole kykyä tai mahdollisuuksia parhaiden valintojen tekemiseen.”

HS 5.4.2017

6.5 Tehokkuus-diskurssi

Tehokkuus-diskurssi keskittyy nimensä mukaisesti luomaan sellaista kuvaa todellisuudesta, että sote-uudistuksen toteutumisen myötä sote-palveluiden järjestäminen tulee muuttumaan tehokkaammaksi – joka sitten näkyy varsinkin kustannussäästöinä sekä asiakkaiden saamana parempana palveluna. Kustannustehokkuudella diskurssissa tarkoitetaan karkeasti sitä, että sote-uudistuksen toteuduttua nähdään sote-palveluita voitavan järjestää pienemmin resurssein kuin nykyään, tai ainakin saaden parempia tuloksia. Tämän tehokkuuden ei odoteta syntyvän itsestään sote-uudistuksen automaattisena sivutuotteena, mutta sote-uudistuksen läpivientiä pidetään sille ehdottomana edellytyksenä diskurssissa.

Sote-palveluiden integraatio on toinen niistä keskeisistä osa-alueista, joista diskurssi antaa ymmärtää odotettavan, ja jopa vaadittavan, lisää tehokkuutta. Sote-palveluiden integraatiosta puhutaan diskurssissa positiivisena asiana, ja sillä esitetään olevan positiivisia seurauksia kaikille osapuolille sote-uudistuksessa. Tätä perustellaan muun muassa puhumalla sillä tavalla sote-uudistuksesta, että sen avulla tiedonvälitys tulee parantumaan eri sote-ammattiryhmien välillä. sekä myös vuorovaikutus tulee yleisesti kohentumaan. Lisäksi diskurssissa rakennetaan kuvaa, kuinka tulevaisuudessa konkreettisesti samasta

fyysisestä paikasta löytyvillä erilaisilla palveluilla on positiivisia seurauksia niin sote-ammattilaisten kuin sote-palveluiden asiakkaidenkin kannalta.

”Sosiaali- ja terveyspalveluja ollaan nyt uudistamassa syvällisesti. Tavoitteet terveyserojen kaventamisesta ja palvelujen integraatiosta ovat sosiaalisista ja taloudellisista lähtökohdista hyvin perusteltuja.”

HS 12.12.2016

”Valtaosa terveyspalvelujen käyttäjistä ei tarvitse lainkaan sosiaalipalveluja. Sosiaali- ja terveyspalvelujen saumaton yhteistyö on kuitenkin tärkeää niille, jotka tarvitsevat samaan aikaan useita eri palveluja. Moni iäkäs ihminen tarvitsee viimeisinä elinvuosinaan esimerkiksi useita eri terveyspalveluja, vanhusten asumispalveluja ja kuntoutusta.

Näiden ihmisten tarpeiden hoitaminen muodostaa myös valtaosan kaikista sote-menoista. Nykyisin yhteys sairaalasta kuntoutukseen tai vanhusten kotipalveluun ei toimi saumattomasti, mistä kärsivät eniten asiakkaat. Siksi yhteistyön parantaminen on välttämätöntä.”

HS 8.10.2017

Diskurssi myös esittää implisiittisenä totuutena sote-palveluiden integraation osalta, että sitä edistämällä myös sote-palveluiden asiakkaiden saama palvelu tulee parantumaan. Tätä perustellaan muun muassa lyhyen ja pitkän aikavälin säästöillä, niin taloudellisessa kuin inhimillisessä mielessä laskettuna.

”Integraatio on välttämätöntä vanhusten palveluissa. Lisäksi lasten palveluita tulee yhteensovittaa. Turvattomasta lapsuudesta syntyy koko elämän kestäviä ongelmia ja kustannuksia. Sukupolvesta toiseen jatkuva huono-osaisuuden ketju pitää saada katkeamaan.

Vanhouden ja lapsuuden välissä on monia työikäisten ryhmiä, joita palveluiden yhteensovitus auttaisi. Esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmista koituu yhteiskunnalle miljardiluokan kustannuksia. Nimenomaan palveluiden onnistunut integraatio voi tuottaa sote-uudistukselta odotettuja säästöjä.”

HS 17.7.2015

”SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON (sote) palvelurakenteen uudistuksella tavoitellaan palvelujen integraatiota. Tavoitteena on, että yhteiskunnan väliinpuotoajien – kuten mielenterveyspotilaiden – asema kohenisi, terveyserot pienenisivät ja kustannuksia säästyisi paremman koordinaation ja ennaltaehkäisyn ansiosta.”

HS 12.10.2016

Etualalle diskurssi nostaa ajatuksen siitä, että vasta sote-uudistus mahdollistaa kunnollisen sote-palveluiden integraation, ja siitä seuraa lähtökohtaisesti pelkästään hyviä asioita kaikista näkökulmista tarkasteltuna. Sote-palveluiden integraatioon voidaan kuitenkin nähdä sisältyvän myös monenlaista problematiikkaa. Tästä ei kuitenkaan diskurssissa puhuta, vaan tästä puolesta vaietaan ja se selkeästi jätetään taka-alalle. Sakari Möttönen (2019, 87) esimerkiksi on kirjoittanut aihepiiriin liittyen, kuinka organisatoriset uudistukset eivät välttämättä edistä sote-uudistuksen tavoitetta integraatiosta. Hän myös muistuttaa, ettei esimerkiksi aiemmin 2000-luvun alkupuolella eri puolilla Suomea toimineissa sosiaali- ja terveyskeskuksissa asiakkaiden saamat palvelut pelkästään parantuneet, vaan keskuksien johdosta eri ammattiryhmien sisäinen osaaminen saattoi aiempaan verrattuna hajaantua, jolloin asiakkaiden saama palvelu saattoi tietyin paikoin jopa heikentyä (emt.).

Tehokkuus-diskurssissa puhutaan siis sote-uudistuksesta siten, että sote-palvelut tulee jatkossa järjestää tehokkaammin ja se on myös mahdollista esimerkiksi sote-palveluiden integraatiota lisäämällä. Tehokkuudella tarkoitan tässä yhteydessä sitä, että samoilla resursseilla saataisiin tehtyä enemmän, tai vastaavasti vähäisemmällä resursseilla saman verran. Tällaisen määritelmän voidaan helposti kuvitella liittyvän esimerkiksi uuden julkisjohtamisen ideologiaan, ja viitteitä tällaisesta on mielestäni diskurssissa havaittavissa. Mutta tämä ajatus on nähdäkseni kokoluokaltaan niin laaja, että se vaatisi oman tutkimuksensa, jotta sitä olisi mahdollista käsitellä riittävän perusteellisesti.

Sote-palveluiden integraatiota on tutkittu suomalaisen palvelujärjestelmän kontekstissa useista eri lähestymiskulmista. Virtanen, Smedberg, Nykänen ja Stenvall (2017) ovat

tutkineet sote-palveluiden ja asiakastietojärjestelmien integraatiota, ja millaisia vaikutuksia tämä on tuottanut. Sote-palveluiden integraation tarpeellisuuden perusteluista, ja siitä millaisia erilaisia piirteitä onnistunut integraatio tarvitsee, on Markkasen ja Puron (2011) toimesta tehty raportti osana Keski-Suomen sote-palveluiden uudistamistarpeen selvityshanketta. Sote-palveluiden integroinnista ja johtamisesta Sinkkonen, Taskinen ja Rissanen (2017) ovat kirjoittaneet koostaen erityisesti yhteen sitä, mitä kyseisellä integroinnilla varsinaisesti edes voidaan tarkoittaa, ja mitkä seikat esimerkiksi palvelujärjestelmän integraatiota puoltavat.

Viime vuosikymmenellä sote-uudistuksen suunnittelun yhteydessä esitettyjä sote-palveluiden integrointipyrkimyksiä on käsitellyt Juhani Lehto (2015). Tekstissään hän pohtii esimerkiksi sitä, miten hallinnolliset toimet esimerkiksi organisaatioiden yhdistämisen osalta eivät useinkaan ole riittäviä toimia integraatiota tavoiteltaessa, vaan tärkeämpää on peruspalveluiden riittävät resurssit. Hän tuo myös esille sosiaalihuollon erityisyyden toimintasektorina, joka auttaa useita muita palveluita, kuten koulusektoria ja nuorisotoimea. Lehto nostaa myös esille, että sosiaalihuollon integrointi terveydenhuoltoon sisältää myös riskejä, mikäli integraation toteuttaminen tarkoittaa yhteyden heikkenemistä sellaisiin muihin tahoihin, joiden kanssa sosiaalihuolto nyt aktiivisesti toimii yhdessä.

Toinen keskeinen osa-alue, sote-palveluiden integraation lisäksi, Tehokkuus-diskurssissa on teknologia – tarkemmin ilmaistuna tietojärjestelmät. Tietojärjestelmillä tarkoitetaan tässä diskurssissa suppeasti lähinnä esimerkiksi sote-palveluissa käytettäviä asiakas- ja potilastietojärjestelmiä, sekä potilastiedon ja sosiaalihuollon asiakastiedon kansallista arkistoa sekä muita Kanta-palveluita. Tietojärjestelmistä luodaan diskurssissa kuvaa tulevaisuuden yksinä tärkeimmistä apuvälineistä ja työkaluista. Tietojärjestelmiin liitetään useita positiivisia arvoja tehokkuuden ja säästötavoitteiden kontekstista katsottuna, lisäksi niiden potentiaaliin liitetään suuria odotuksia tulevaisuuden osalta. Tietojärjestelmien annetaan myös ymmärtää tuottavan sellaista tarpeellista tietoa mitä tällä hetkellä ei ole saatavilla, esimerkiksi vaikuttavuuden osalta.

”SOTE-UUDISTUKSEN tekijät ovat luvanneet, että tulevaisuudessa tietojärjestelmien yhteensopimattomuus ei ole este sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiselle. Digitalisaatio on yksi lääke, kun halutaan parantaa palvelujen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta, taloudellista tehokkuutta ja laatua.”

HS 13.5.2016

”Sote-uudistuksella yritetään parantaa palvelujen saatavuutta ja samalla säästää rahaa. Tämä onnistuu vain palvelujen tuottavuutta parantamalla, mikä tarkoittaa käytännössä muun muassa uudenlaisten toimintamallien käyttöönottoa. Sen pohjaksi tarvitaan oikeanlaisia kannustimia ja hyvää johtamista, jotka perustuvat tietoon. Toimenpiteiden ja hoitojen vaikuttavuudesta on silloin oltava käytettävissä jatkuvaa seurantatietoa.

Tällaisen ohjaus- ja arviointitiedon kehityksessä Suomi on kuitenkin jäänyt pahasti jälkeen. Kun vastuu sote-palveluista on ollut kunnilla, koko maan kattavia laaturekisterejä ja vaikuttavuusmittareita ei ole.

Valtakunnalliselle ohjaukselle tulee paremmat edellytykset, kun sote-uudistus siirtää palvelujen rahoituksen valtiolle. Sote-uudistuksen alkaessa tietojärjestelmien väliset erot eri maakunnissa ovat kuitenkin valtavat.”

HS 30.04.2017

Diskurssissa maalataan kuva tietojärjestelmien uusimisesta tehokkuutta lisäävänä kehityskulkuna. Melko taka-alalle, muttei täysin huomiotta, diskurssissa kuitenkin jätetään kolikon kääntöpuoli – se miten paljon resursseja uuden tietojärjestelmän käyttöönotto suunnitteluineen, uusine prosesseineen ja koulutuksineen vaatii sote-palveluiden ammattilaisten kannalta ajateltuna. Tietojärjestelmän käyttöönotot ovat pitkiä ja vaativia prosesseja, jotka edellyttävät esimerkiksi opettelua, ylläpitoa, mukauttamista, muutosjohtamista ja käyttäjätukea – uuden tietojärjestelmän implementointi käyttöön ei kustannuksena missään nimessä rajoitu vain hankintahintaan.

”Sote-uudistus ei valitettavasti taida tarjota tähän ratkaisua. Puheet siitä, että uudistus leikkaisi menojen kasvua kolme miljardia euroa 2020-luvun lopun näköpiirissä olevasta tasosta, ovat epäuskottavia. Yksistään tietojärjestelmien uudistaminen ja yhtenäistäminen tulevat olemaan varsinainen Moolokin kita. Ehtihän hallitus luvata siihen jo alkajaisiksi miljardi euroa.”

HS 16.5.2017

”Sote-uudistuksessa on pitkin matkaa korostettu, kuinka tiedolla johtaminen ja toimivat tietojärjestelmät ovat keskeinen keino hillitä kustannusten kasvua. Jos eteneminen on näin hankalaa, hyötyjä jouduttaneen odottamaan kauan.”

HS 23.3.2019

Näkisin olevan hyvinkin perusteltu näkemys, ettei nykyisin saada valtakunnan tasolta sellaista tietoa esimerkiksi palveluiden vaikuttavuudesta, jolla voitaisiin kehittää palveluita vastaavasti kokonaisuudessaan koko Suomen laajuudelta. Tämä ei mahdollisesti ole kuitenkaan nykyisistä tietojärjestelmistä johtuva ongelma, onhan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella ollut kerättyä sosiaalihuollon rekistereistä jo hyvin pitkään monipuolisesti erilaista dataa (THL 2020). Ongelman näkisin olevan enemmänkin siinä, ettei tähän mennessä ole ollut määriteltynä sellaisia tietosisältöjä, joiden avulla vaikuttavuutta olisi voitu todentaa. Toki tähän voidaan nähdä liittyvän myös palvelujärjestelmän moninaisuus ja hajanaisuus.

Tietojärjestelmistä puhuttaessa tulee kuitenkin huomioida, että saadaksemme niistä haluamaamme tietoa, niin tulee niihin jonkun myös kirjata tietoa sisään. Jos puhutaan esimerkiksi aiemmin mainitusta vaikuttavuudesta, niin tätä vaikuttavuutta arvioidaan lähtökohtaisesti jonkinlaisin mittarein. Jonkun tulee siis ensin määrittää, että mitä nämä mittarit ovat, ja millaisia tietosisältöjä niitä varten tulee tietojärjestelmään syöttää. Tämä syöttäminen pitää teoriassa tapahtua jokaisesta mitattavasta tapahtumasta, jotta tietosisällöt voisivat olla yhteismitallisia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on tarkoitus suorittaa tiedonkeruunsa liittyen sosiaalihuollon rekisteritietoihin lähitulevaisuudessa Kanta-palveluiden kautta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Kanta-palveluihin ei kuitenkaan vielä ole sosiaalihuollon toimijoiden osalta liittymisvelvollisuutta, vaan siitä on tarkoitus säätää uudessa asiakastietolaissa (Lehmuskoski ym. 2020). Uutta asiakastietolakia ei kuitenkaan vielä ole saatu voimaan kirjoitushetkellä keväällä 2021, joten lienee mahdollista, että myös jotkin ennakoitut hyödyt siirtyvät samaten jonkin verran etäämmäksi tulevaisuuteen.

Huomionarvoista sosiaalialan ammattilaisten näkökulmasta tässä diskurssissa tietojärjestelmien osalta on erityisesti se, etteivät nämä tietojärjestelmien sisältämät

tietosisällöt synny tyhjästä. Jonkun tulee ne tuottaa, esimerkiksi sosiaalialan ammattilaisen kirjata, tai joissakin tapauksissa esimerkiksi sosiaalihuollon asiakkaan itsensä. Mitä enemmän kerättävää tietoa halutaan, sitä kuormittavampaa sitä on tuottaa. Tämä vaatii myös työntekijöiden kouluttamista ympäri Suomen, jotta he osaavat kirjata toivotunlaisia yhteneväisiä tietosisältöjä, ja tätä on toteutettu Kansa-koulu hankkeen tiimoilta jo useampana vuonna (ks. esim. Vasso; Socca).

Sosiaalihuollon, ja varmasti terveydenhuollonkin kannalta, diskurssi luo mielestäni hieman erikoista kuvaa nykytilanteesta. Moniammatillinen yhteistyö on nykyäänkin mahdollista ja sitä laajalti toteutetaan, eikä sote-palveluiden nykyistä tehokkaampaa integrointia ole tälläkään hetkellä tietääkseni millään tavalla kielletty. Diskurssi rakentaa kuvaa integraatiosta välttämättömänä ja kaikille ihmisille selvänä asiana, siitä puhutaan ilmiselvänä kaikille järkevänä vaihtoehtona. Tästä on kuitenkin esitetty myös poikkeavia näkemyksiä ja mielipiteitä. Esimerkiksi Reijo Väärälä (2015, 6) on kirjoittanut, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon integraation syitä ole pahemmin pohdittu, vaan vaade integraatiosta on otettu itsestäänselvyytensä ja perustuu pitkälti hallinnon tarpeisiin sekä perinteisiin. Sosiaalihuolto ja terveydenhuolto ovat kuitenkin perimmäiseltä olemukseltaan hyvin erilaiset alat, vaikka molemmat laajemmassa mielessä käsitettynä ihmisten hyvinvointiin tähtäävätkin. Ei sovi myöskään unohtaa lainsäädännön kummallekin asettamia vaateita, jotka eivät ole nykyisellään täysin yhteensovitettavissa. Tietojärjestelmiin kohdistuvia odotuksia rakennetaan diskurssissa kuitenkin jossakin määrin myös mahdolliset hidasteet tiedostaen.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Yhteenveto

Pro gradu -tutkielmani tarkoitus oli tutkia sitä, millaista sote-uudistuksen uutisointi on ollut, erityisesti sosiaalialan näkökulmasta tarkasteltuna. Tarkemmat tutkimuskysymykseni olivat, että miten sote-uudistuksesta puhutaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa koskien sote-uudistusta aikavälillä 29.05.2015–06.06.2019, ja millaisia mahdollisia seurauksia näillä puhetoivoilla voidaan nähdä olevan sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta.

Vastauksia kysymyksiini etsin aineistosta, joka on kerätty Helsingin Sanomien pääkirjoituksista aikaväliltä 29.05.2015–06.06.2019. Lopullinen aineistoni koostui 114 pääkirjoituksesta kyseiseltä aikaväliltä, ja tarkemmin aineistoni keruu on kuvattu tutkielmani alaluvuissa "*5.2 Aineistonkeruu, tutkimusaineisto ja aineiston valintaprosessi*" sekä "*5.3 Aineiston analyysin toteuttamisesta*". Löyhänä viitekehyksenä tutkimuksessani toimi sosiaalinen konstruktionismi, ja tutkimusmenetelmäni käytin kriittistä diskurssianalyysia, vaikkakin hieman mukailen.

Tutkielmani tutkimustuloksiksi sain viisi aineistosta tunnistamaani diskurssia, jotka olivat Sote- eli terveydenhuolto -diskurssi, Leveämmät hartiat -diskurssi, Väistämätön sote-uudistus – diskurssi, Valinnanvapauden riskit ja mahdollisuudet -diskurssi sekä Tehokkuus-diskurssi. Nämä diskurssit tarjoavat vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli siihen miten sote-uudistuksesta puhutaan Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa aikavälillä 29.05.2015–06.06.2019. Diskurssit tuovat esille, että sote-uudistuksen uutisointi keskittyy hyvin vahvasti terveydenhuollon puoleen, ja sosiaalihuolto jää aihepiirinä taka-alalle tai käsittelemättä. Sote-uudistuksesta myös puhutaan esittäen se väistämättömänä ja tarpeellisena asiana yhteiskunnan kannalta, jolle ei pääkirjoituksissa anneta vaihtoehtoja. Kun sote-palveluiden järjestämisvastuu on sote-uudistuksessa tarkoitus siirtää pois kunnilta suuremmille toimijoille, puhutaan tutkimustuloksissani näiden isompien toimijoiden

pystyvän järjestämään palveluita nykyisiä pienempiä toimijoita paremmin. Sote-uudistukseen erityisesti Sipilän hallituksen aikana sisällytetyn valinnanvapauden osalta diskursseissa puhuttiin melko neutraalisti, sikäli kun sekä siihen liittyvistä riskeistä että mahdollisuuksista kirjoitettiin. Sote-uudistukseen liitettiin uutisoinnissa vahvoja odotuksia koskien sote-palveluiden järjestämisen tehokkuuden parantumista. Tätä tulevaisuudessa saavutettavaa tehokkuutta rakennettiin Tehokkuus-diskurssissa erityisesti sote-palveluiden aiempaa tehokkaamman integraation, sekä uusien tietojärjestelmien tuomien hyötyjen kautta. Selkein ja hallitsevin diskurssi oli Tehokkuus-diskurssissa, mutta samalla Sote- eli terveydenhuolto -diskurssi lävisti koko aineiston, määritellen vahvasti sen mistä puhutaan.

Toiseen tutkimuskysymykseeni koskien sitä, millaisia mahdollisia seurauksia näillä diskursseilla voidaan nähdä olevan sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta, tutkimukseni tuotti useanlaisia vastauksia. Näistä vastauksista kävi tiivistettynä ja jonkin verran yksinkertaistettuna ilmi, että sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta diskursseista saattaa seurata niin positiivisia kuin negatiivisiakin seurauksia. Toimintakykyiset asiakkaat saattavat mahdollisesti saada jatkossa itselleen sopivampia palveluita esimerkiksi valinnanvapaudesta johtuen, mutta huono-osaisimpien tilanne voi entisestään heiketä, jos sosiaalihuolto jää uudistuksessa taka-alalle ja tulevaisuudessa vaaditaan myös aiempaa enemmän omatoimisuutta. Myös sote-palveluiden järjestämisen uudelleenorganisoinnista mahdollisesti aiheutuvat muutokset esimerkiksi työntekijöissä ja toimipaikoissa voivat aiheuttaa asiakkaille ongelmia.

Sosiaalialan ammattilaisten kannalta nähtynä mahdolliset seuraukset diskursseista ovat tuloksien pohjalta melko negatiivissävytteisiä. Jos sosiaalihuolto jää uudistuksessa taka-alalle, niin taka-alalle jäävät myös sosiaalialan ammattilaiset. Tehokkuutta pyritään saamaan sote-palveluiden aiempaa paremmasta integraatiosta, mutta tämän sisältö ei ole täysin selvä ja aiemmat tutkimustulokset eivät täysin puolla tehokkuusodotuksia. Tietojärjestelmät eivät myöskään itsestään ratkaise mitään ongelmia. Todennäköisesti työntekijöiden tulee itse kirjata entistä enemmän tietoa näihin tietojärjestelmiin, jotta esimerkiksi palveluiden vaikuttavuutta olisi mahdollista edes teoriassa seurata. Lisäksi uudet tietojärjestelmät ja niiden käyttöönotot vaativat opettelua ja opiskelua, mikä lisää työntekijöiden kuormitusta.

Tarkemmin tutkimukseni analyysi ja tulokset ovat avattu tutkielmani luvussa "6. SOTE-UUDISTUKSEN UUTISOINNIN DISKURSSIT".

7.2 Tutkimusprosessin onnistumisen ja luotettavuuden arviointia

Kun lähdin toteuttamaan tutkimustani, minulla ei ollut selkeää kuvaa siitä millaisia tuloksia tulisin saamaan, vaikka jonkinlainen aavistus minulta tietysti löytyikin. Kuten tutkielmani johdannossa olen jo käynytkin läpi, niin en lähtenyt tekemään tutkimustani täysin ilman ennakko-olettamuksia tai täysin puhtaan objektiivisista lähtökohdista. Sosiaalihuollon aseman ja sosiaalipalveluiden järjestämisen perusteellinen uudelleenjärjestely sote-uudistuksen muodossa ei voikaan mielestäni olla vaikuttamatta alan opiskelijan ajatusmaailmaan, ja olen pyrkinyt tämän hyvien käytänteiden mukaisesti tuomaan esille tutkimukseni eettisyyden takaamiseksi.

Olen kuitenkin pyrkinyt objektiivisuuteen siinä määrin kuin se on mahdollista. Tutkimukseni tuloksia ei voida suoraan yleistää, sillä diskurssianalyysin avulla muodostamani tulokset ovat vahvasti henkilökohtaisten tutkimuksellisten valintojeni lopputulos – joku toinen olisi varmasti kiinnittänyt eri asioihin huomiota. Samaten aineistoni koostuu rajatulta aikaväliltä vain yhdestä sanomalehdestä kerätyistä pääkirjoituksista, ja täten aineistoni ei voida edes olettaa tarjoavan laajaa kattavaa kuvaa tutkittavaan aiheeseen. Tunnetun sanomalehden pääkirjoituksia voidaan pitää kaikkien saavutettavissa olevina materiaaleina, joiden käyttö tutkimusaineistona ei loukkaa ketään.

Tutkimusprosessi oli kokonaisuutena onnistunut. Suurin yksittäinen vastoinkäyminen tapahtui jo tutkimuksen alkupuolella, kun aineistoon tutustuessani jouduin hylkäämään alkuperäisen ideani tutkia sosiaalipalveluille rakentuvia rooleja. Tämä johtui siitä syystä, että sosiaalipalveluita käsiteltiin niin vähän aineistossani, etten olisi sen avulla pystynyt alkuperäiseen kysymykseeni vastaamaan. Hankalimmaksi kuitenkin koin itse aineiston

rajaamisen, sillä mielestäni perusteltuja rajausperusteita olisi ollut muitakin kuin ne, joihin nyt tutkimuksessani päädyin. Tämän osalta joudun nyt kuitenkin luottamaan omiin valintoihini tutkijana ja ymmärtämään, ettei absoluuttisesti oikeita valintoja olisi ollut tarjolla.

7.3 Pohdinta

Tutkimuskysymykseni liittyivät kummatkin sote-uudistukseen, eli miten sote-uudistuksesta puhuttiin Helsingin Sanomien pääkirjoituksissa, ja millaisia mahdollisia seurauksia näillä puhetavoilla voitiin nähdä olevan sosiaalialan ammattilaisten ja sosiaalihuollon asiakkaiden kannalta. Se, ettei sosiaalihuollosta puhuttu lähes ollenkaan pääkirjoituksissa sote-uudistukseen liittyen, oli mielestäni yllättävä tulos. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen uutisoinnissa sosiaalihuoltoon verrattuna, ja kuinka terveydenhuollon kautta sote-uudistusta peilataan ja käsitellään, oli kyllä odotettavissa – muttei ehkä kuitenkaan näin laajassa mittakaavassa, mitä tutkimuksessani kävi ilmi. Toisaalta saamani tulos ei ole mitenkään ainutlaatuinen. Muun muassa Mikko Mäntysaari (2020, 52) on esittänyt näkemyksen, kuinka sote-uudistushankkeet ovat olleet terveydenhuolto edellä meneviä, ja sosiaaliala on vain kulkenut mukana sivujuonteena.

Näkisin useampia mahdollisia selityksiä sille, ettei sosiaalihuoltoon liittyvistä aihepiireistä uutisoitu kovinkaan laajalti. Yksi varmasti vaikuttava seikka on se, että sosiaalipalveluiden ei mielletä kuuluvan niin sanotun ”tavallisen ihmisen” elämään samalla tavalla kuin terveyspalveluiden. Jokainen ihminen Suomessa asioi varmasti terveydenhuollon palveluissa, mutta sosiaalihuollon osalta tilanne ei ole sama. Koska sosiaalihuolto ei kosketa samalla tavalla automaattisesti kaikkien elämää, ei sen painoarvoa mielletä kenties vastaavaksi kuin terveydenhuollolla. Samasta syystä johtuen pidän todennäköisenä, ettei sosiaaliala ole myöskään toimittajille erityisen tuttu aihepiiri, joka huomioida uutisointia tehdessä.

Joka tapauksessa tutkimuksestani kävi ilmi, että sosiaalihuolto on alisteisessa asemassa uutisoinnin pohjalta tarkasteltuna sote-uudistukseen liittyen. Tämä on aihe, josta on jo aiemmin esitetty huolestuneita kannanottoja, kuten analysoidessani diskursseja olen tuonut esille. Näkisin tässä selkeän ryhdistäytymisen paikan sosiaalialan ammattilaisten osalta. Esimerkiksi rakenteelliselle sosiaalityölle olisi nyt oiva tilaisuus päästä hyvin konkreettisella tasolla vaikuttamaan Suomen sosiaalihuollon ja sosiaalialan ammattilaisten tulevaisuuteen. Media on vaikuttamisen keino ja väline, jota sosiaaliala voisi käyttää pyrkiessään vaikuttamaan havaitsemiinsa epäkohtiin. Tiitinen ja Lähteinen (2014, 193–195) ovat kirjoittaneet rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisesta julkisen mediavaikuttamisen kautta – kuinka julkisuuden kautta luodut todellisuuden tulkinnat tuovat muun muassa sosiaalialalle näkyvyyttä, ja tämä näkyvyys vuorostaan lisää sosiaalialan ymmärrystä. Voidaankin kysyä, miten sosiaalialan ammattilaiset pystyvät pitämään yhteiskunnan heikompiosaisten puolta ja antamaan äänen heille keiltä se puuttuu, jos he eivät pysty pitämään edes omia puoliaan historiallisen suuren muutoksen kynnyksellä?

Samaten tutkimustuloksieni diskurssien mahdollisista seurauksista herää huoli, miten ja kenen toimesta sote-uudistusta tehdään. Jos tarkoituksena on turvata Suomen sote-palveluiden tulevaisuus, niin eikö siinä tulisi huomioida kaikki kansalaiset, eikä vain toimintakykyiset ja terveydenhuollon palveluita käyttävät? Jos sosiaalialan ammattilaisten osalta ei myöskään ole positiivista kehitystä odotettavissa, niin miten käy sosiaalipalveluiden laadun tulevaisuudessa, jos nyt jo käsittääkseni vallitsee jonkinlainen konsensus alalla resurssipulasta ja työntekijöiden niukkuudesta. Jo nykyisessä sote-järjestelmässä näkyy kuinka erikoisterveydenhoidon kulut ovat johtaneet perustason palveluista tinkimiseen, ja siten sosiaalipalveluiden vähäisiin resursseihin ja kehittämisen heikkouteen (Hiilamo 2015, 20–21).

Tämän tutkielmani pohjalta esittäisin näkemyksen, että sote-uudistuksessa olisi tärkeää ottaa paremmin huomioon sosiaalihuolto, sen asiakkaat sekä sosiaalialan ammattilaiset työntekijäryhmänä. Onnistunut sote-uudistus on meidän kaikkien yhteinen etu, ja sen epäonnistumiseen Suomella ei ole varaa. Aihepiiristä on jo sen verran tutkimustietoa ja kokemuksia, että jos sote-uudistuksessa ei näihin tiedossa oleviin ongelmakohtiin jostain syystä tartuta, voidaan mielestäni puhua epäonnistumisesta. Esimerkiksi jo vuoden 2018

Sosiaalibarometrissa (Näätänen ja Londén 2018, 74–75) 62 % vastanneista sosiaalityöntekijöistä piti sote-uudistusta huonona tai erittäin huonona, ja vain 32 % vastanneista sote-johtajista näki sote-uudistuksen kokonaisuuden hyvänä – toivottavasti luvut eivät ole lähitulevaisuudessa yhtä huolestuttavat, kun sote-uudistuksen on tarkoitus edetä jälleen uudessa muodossa.

Jatkotutkimuksena olisi nähdäkseni hyödyllistä selvittää laajemminkin millaista muiden sanomalehtien ja medioiden tuottama uutisointi sote-uudistuksesta on ollut, eli onko uutisoinnissa ollut hajontaa sisällöllisesti, ja jos niin mistä mahdollisista syistä. Lisäksi mielestäni erityisesti sosiaalityön kannattaisi tutkia, millaisia sosiaalialan ammattilaisten kokemukset ovat olleet sote-uudistuksen valmistelusta. Samoin olisi ehkä tarpeellista tutkia, ovatko sosiaalialan ammattilaiset pyrkineet vaikuttamaan sote-uudistuksen valmisteluun, ja jos ovat, niin millaisia kokemuksia ja varsinkin tuloksia heille on kertynyt.

LÄHTEET

”Mikä sote-uudistus?” Sote-uudistus.fi. Luettu 17.01.2021. <https://soteuudistus.fi/mika-sote-uudistus>

Aalto, Assi, Ilari Ahola, Jukka Hytönen, Marja Paavonen, Olli Palmén, Jenni Pääkkönen ja Veljarvo Tamminen. 2020. *Suomen julkisen talouden kestävyys*. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2020:59. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-287-1>

Blomberg, Helena. 2019. “”We’re not magicians!” On the use of rhetorical resources in Swedish news media narratives portraying the social services and social workers.” *Qualitative Social Work* Vol. 18(2), 229-246. <https://doi.org/10.1177%2F1473325017710324>

Elder-Vass, Dave. 2012. *The Reality of Social Construction*. Cambridge: Cambridge University Press. ProQuest Ebook Central.

Eronen, Anne, Timo Lehtinen, Pia Londén ja Anne Perälähti. 2016. *Sosiaalibarometri 2016: Erytiskatsaus toimeentulosta ja sote-uudistuksesta*. Vaasa: FRAM. Saatavilla: https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/sosiaalibarometri2016_netti.pdf

Eskola, Jari ja Juha Suoranta. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Fairclough, Norman. 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Gergen, Kenneth. 2001. *Social Construction in Context*. Lontoo: SAGE Publications Ltd. SAGE Books.

Hämäläinen, Juha. 2014. "Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä." Teoksessa *Rakenteellinen sosiaalityö – Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*, toimittajat Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen, 79–86. UNIPress.

Helenius, Jenni, Sanna-Mari Salonen-Hakomäki, Hanna Vilkkä, Anita Saaranen-Kauppinen ja Jari Eskola. 2015. ”Teorian ja empirian vuoropuhelu tutkimuksessa: reflektioita ja ratkaisuja” Teoksessa *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*, toimittajat Sanna Aaltonen ja Riitta Högbacka, 191–217, Tampere: Tampereen Yliopistopaino

Helsingin Sanomat (19.10.2015): Poliitikot varovat esittämästä selkeitä linjauksia alkoholista. Pääkirjoitus. Saatavilla: <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002860706.html>

Hiilamo, Heikki. 2015. *Hyvinvoinnin vakuutusyhtiö – Mistä sote-uudistuksessa on kysymys?* Helsinki: Into

Hokkanen, Liisa. 2013. ”Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianajossa.” Teoksessa *Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä*, toimittajat Laitinen, Merja ja Asta Niskala. 55–86. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja ja Kirsi Juhila. 2016. "Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta" Teoksessa *Diskurssianalyysi - Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, toimittajat Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. 2016. "Diskursiivinen maailma - Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet" Teoksessa *Diskurssianalyysi - Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, toimittajat Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Juhila, Kirsi. 2006. *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina – sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Junnila, Majjaliisa, Timo Sinervo, Anna-Mari Aalto, Pia Maria Jonsson, Laura Hietapakka, Ilmo Keskimäki, Markku Pekurinen, Timo T Seppälä, Liina-Kaisa Tynkkynen ja Anne Whellams. 2016. *Valinnanvapaus sosiaali- ja terveydenhuollossa - kriittiset askeleet toteuttamisessa*. THL - Päätösten tueksi 2/2016, policy brief. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-637-7>

Juppi, Pirita. 2004. "Keitä me olemme? Mitä me haluamme?": eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä" Väitöskirja, Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-2034-8>

Karsio, Olli ja Lina Van Aerschot. 2017. Vanhuspalvelut ja valinnanvapaus – johtavien viranomaisten näkemyksiä palvelusetelistä. *Gerontologia Vol 31 Nro 3 (2017): Julkista ja yksityistä vanhushoivaa*, 165–180. Saatavilla: <https://doi.org/10.23989/gerontologia.63443>

Kallinen, Salme (toim.). 2016. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015 – Loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:8. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3699-7>

Kantola, Anu. 2011. ”Modernin julkisuuden teoria ja käytännöt.” Teoksessa *Hetken hallitsijat: Julkinen elämä noikeassa yhteiskunnassa*, toimittaja Kantola, Anu. 17–41. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press

Keskimäki, Ilmo, Timo Sinervo ja Juha Koivisto. 2018. ”Integrating health and social services in Finland: regional and local initiatives to coordinate care”. *Public health panorama 04*, 679–687. World Health Organization Regional Office for Europe. Saatavilla: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/324871>

Kettunen, Pekka ja Sakari Möttönen. 2014. ”Sosiaalipalvelut kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden murroksessa” Teoksessa *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*, toimittajat Riitta Haverinen, Marjo Kuronen ja Tarja Pösö, 109–124, Tampere: Vastapaino.

Kröger, Teppo. 2014. ”Yli-ikäinen sosiaalihuolto” Teoksessa *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*, toimittajat Riitta Haverinen, Marjo Kuronen ja Tarja Pösö, 109–124, Tampere: Vastapaino.

Kröger, Teppo. 2017. ”Sosiaali- ja terveyspalvelujen reformaatio.” *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 25(2), 160–165. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/63290>

Kunelius, Risto, Elina Noppari ja Esa Reunanen. 2010. *Media vallan verkoissa*. Journalismin tutkimusyksikkö Tampereen yliopisto. Julkaisuja Sarja A 112 / 2009. Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print: Tampere. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8070-6>

Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta 169/2007

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen kehittämisestä vuosina 2011–2014 305/2011

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015

Lappalainen, Pertti. 2017. Kohti kiistelevää kansalaistoimintaa. YHTEISKUNTAPOLITIIKKA 82 (2017):3. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017102350242>

Lehmuskoski, Antero, Marko Suhonen, Niina Häkälä, Jaana Taina ja Erja Ailio. 2020. *Kanta-palvelujen käsikirja sosiaalihuollon toimijoille* (sähköinen julkaisu, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos). Versio 2.0 julkaisupäivä 30.3.2021. <https://yhteistyotilat.fi/wiki08/pages/viewpage.action?pageId=61058878>

Lehti, Lotta, Lauri Haapanen ja Liisa Käntä. 2018. ”Diskurssintutkimus – monitieteinen ja monimenetelmäinen ala” Teoksessa *Diskurssintutkimuksen menetelmistä – On the methods in discourse studies*, toimittajat Haapanen, Lauri, Liisa Käntä ja Lotta Lehti, 4–19, AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia 2018/n:o 11. Saatavilla: <https://journal.fi/afinla/issue/view/5355/afinlae2018>

Lehto, Juhani. 2015. ”Valtiojohtoisiin terveydenhuollon maksikuntayhtymiin ”täydellisesti integroitu” sosiaalihuolto?” Teoksessa *SOTE-uudistus – kipupisteitä ja uusia avauksia sosiaalihuollolle*, toimittaja Ulla Salonen-Soulié, 15–22, Verkkojulkaisu. Saatavilla: http://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2016/06/HuSa_SOTE-uudistus-kipupisteita%CC%88-ja-uusia-avauksia-sosiaalihuollolle.pdf

Markkanen, Outi ja Markku Puro. 2011. *Integraatio ratkaisuna sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamistarpeisiin*. Koske Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus raportteja 31. Sovatek: Jyväskylä. Saatavilla: https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2013/12/Integraatio-ratkaisuna-sosiaali-ja-terveydenhuollon-uudistamistarpeisiin_final.pdf

Mäntysaari, Mikko. 2020. "Sosiaalityön asiantuntijuus uusissa rakenteissa – vaatimukset koulutukselle ja tutkimukselle" Teoksessa *SOSIAALIALA UUDISTUU – tietopohjan ja vuorovaikutuksen kysymyksiä*, toimittajat Suoninen-Erhiö, Lea, Anneli Pohjola, Mirja Satka ja Jenni Simola, 51–72, Huoltaja-säätiön julkaisuja 2020, Kuntatalon paino: Helsinki. Saatavilla: <https://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2020/12/SU-ia.pdf>

Möttönen, Sakari. 2019. *SOTE-UUDISTAMISEN ANATOMIA - Yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä sosiaali- ja terveydenhuollon reformista*. Kunnallissalan kehittämissäätiön Julkaisu 26. Saatavilla: https://kaks.fi/wp-content/uploads/2019/05/mottonen_sote-uudistamisen-anatomia-1.pdf

Niiranen, Vuokko, Alisa Puustinen, Joakim Zitting ja Juha Kinnunen. 2013. *Sosiaali- ja terveystalouden kunnat ja palvelurakennemuutoksissa. SOTEPA – sosiaali- ja terveystalouden Paras-hankkeessa. Loppuraportti*.

Paras-ARTTU-ohjelman tutkimuksia nro 25. Acta nro 245. Itä-Suomen yliopisto ja Suomen Kuntaliitto. Helsinki. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2013/1536-sosiaali-ja-terveyspalvelut-kunta-ja-palvelurakenneuudistuksissa-acta-nro-245>

Nikander, Jussi, Minna Tuominen-Thuesen ja KPMG Oy Ab. 2016. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuunnitelma (KASTE 2012–2015) ulkoinen arviointi. Loppuraportti*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3800-7>

Niskanen, Olli-Pekka, Pertti Jokivuori ja Petri Ruuskanen. 2020. "Soten ”neljäs tuotantokausi” – dialogi ja luottamus politiikan ja virkamiestoiminnan rajapinnalla." *Hallinnon Tutkimus* 39 (1): 36–51. Saatavilla: <https://journal.fi/hallinnontutkimus/article/view/98077/56025>

Näätänen, Ari-Matti ja Pia Londén. 2018. *Sosiaalibarometri 2018*. Kuopio: Grano oy. Saatavilla: https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2018/11/soste_sosiaalibarometri_2018.pdf

Paasovaara, Kirsi, Tuomo Melin, Minna Tuominen-Thuesen ja Eeva Juntunen. 2012. *Valinnanvapaus perusterveydenhuollossa: kokemuksia Ruotsin ja Suomen käytännöistä*. Sitra 301. Helsinki: KL-Kustannus. Saatavilla: <https://www.sitra.fi/julkaisut/valinnanvapaus-perusterveydenhuollossa/>

Pälli, ja Lindqvist. 2020. ”Diskurssianalyysi.” Teoksessa *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*, toimittajat Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne ja Kaius Sinnemäki, 374–411. Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimituksia 1457. Saatavilla: <https://doi.org/10.21435/skst.1457>

Pekonen, Kyösti. 1991. *Symbolinen modernissa politiikassa*. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja julkaisu 25. Kirjapaino Kari ky: Jyväskylän yliopiston monistuskeskus.

Pietikäinen, Sari ja Anne Mäntynen. 2019. *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen. 2014. "Rakenteellisen sosiaalityön jäsentymisen." Teoksessa *Rakenteellinen sosiaalityö – Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*, toimittajat Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen, 281–294. UNIPress.

Pohjola, Pasi. 2019. *Paikallisesta sote-datasta kansalliseen näkemykseen – yhteistyö tietojohdamisessa vahvistaa kaikkia toimijoita*. Kolumni valtioneuvosto.fi -sivulla. Julkaistu 30.4.2019 12.16. Saatavilla: <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/paikallisesta-sote-datasta-kansalliseen-nakemykseen>

Pyötsiä, Jenni. 2019. "YHDESSÄ TOIMIEN - Sosiaalityön rooli monitoimijuuden osapuolena" Pro gradu – tutkielma, Jyväskylän yliopisto/Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201912135250>

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

Rantamäki, Mari. 2016. "Pitkä ja kivinen tie sote-mammutin kyydissä. Sote-uudistus maakuntalehtien pääkirjoituksissa." Pro gradu –tutkielma, Vaasan yliopisto. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/4613>

Rautiainen, Pauli, Helena Taskinen ja Sari Rissanen. 2020. "Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen – virstanpylväitä menneestä ja suuntia tulevasta" Teoksessa *Uudistuva sosiaali- ja terveysala*, toimittajat Hujala, Anneli ja Helena Taskinen, 15–45, Tampere: Tampere University Press. Saatavilla: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123995/978-952-359-022-9.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Ridell, Seija ja Pasi Väliäho. 2006. "Mediatutkimus käsitteiden kudelmana" Teoksessa *Mediaa käsittämässä*, toimittajat Ridell, Seija, Pasi Väliäho & Tanja Sihvonen, 7–26, Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2012. *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino. Ellibs Library.

Siltaoja, Marjo ja Virpi Sorsa. 2020. "Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa" Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, toimittajat Anu Puusa ja Pauli Juuti, Helsinki: Gaudeamus. Ellibs Library.

Simonen, Hanna-Leena. 2016. "Sote-uudistuksen pitkä taival – "ja miten se jatkossa sitten todellisuudessa toteutuu..." Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201606081823>

Sinkkonen, Sirkka, Helena Taskinen ja Sari Rissanen. 2017. ”Sosiaali- ja terveystalvelujen integrointi ja johtaminen” Teoksessa *Sosiaali- ja terveysjohtaminen*, toimittajat Rissanen, Sari ja Johanna Lammintakainen, 105–128, Helsinki: Sanoma Pro Oy. Ellibs Library.

Sipilä, Jorma ja Eva Österbacka. 2013. *Enemmän ongelmien ehkäisyä, vähemmän korjailua? Perheitä ja lapsia tukevien palvelujen tuloksellisuus ja kustannusvaikuttavuus*. Valtiovarainministeriön julkaisu 11/2013. Juvenes Print: Suomen Yliopistopaino Oy. Saatavilla: https://www.researchgate.net/publication/236880520_Enemman_ongelmien_ehkaisy_vahemman_korjailua

SOCCA (Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus). "Kansa-koulu: Valmennusta sosiaalihuollon asiakasasiakirjalain mukaiseen kirjaamiseen". Luettu 15.5.2021. http://www.socca.fi/kehittaminen/sosiaalialan_tiedonhallinta_-_kansa-koulu/mika_kansa-koulu_on

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämissuohjelma KASTE 2012–2015*. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2012:1. Tampere. Juvenes Print –Tampereen Yliopistopaino Oy. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3328-6>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014

Tasala, Markku. 2016. "Tyttö, joka muutti lakeja ja järjestelmää." Julkaistu 11.3.2016. Talentia-lehti.fi. <https://www.talentia-lehti.fi/tytto-joka-muutti-lakeja-ja-jarjestelmaa/>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2020. Sote-tiedolla johtamisen, ohjauksen ja valvonnan toimeenpano-ohjelma (Toivo). Verkkosivu. Päivitetty 18.11.2020. Saatavilla <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sote-tiedolla-johtamisen-ohjauksen-ja-valvonnan-toimeenpano-ohjelma-toivo->

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. ”Sosiaalihuollon rekisteriuudistus”. Päivitetty 28.4.2021. <https://thl.fi/fi/web/tiedonhallinta-sosiaali-ja-terveysalalla/tiedonhallinnan-ohjaus/sote-tiedonhallinnan-kehittamisnakymia/sosiaalihuollon-rekisteriuudistus>

THL. "Tilastot aiheittain". Päivitetty 17.12.2020. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain>

Tiitinen, Laura ja Sanna Lähteinen. 2014. ”Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet” Teoksessa *Rakenteellinen sosiaalityö*, toimittajat Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen. Sosiaalityön tutkimuksen seura. 191–212. Saatavilla <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63711/Tiitinen%20osajulkaisu%201.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Tiitinen, Laura. 2019. ”Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä.” Väitöskirja, Lapin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-147-7>

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjenkäsittelyminen Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavilla: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Väärälä, Reijo. 2015. ”Sote-ratkaisun päätöksenteko – mikä rooli kaupunkikeskuksille ja sosiaalihuollolle?” Teoksessa *SOTE-uudistus – kipupisteitä ja uusia avauksia sosiaalihuollolle*, toimittaja Ulla Salonen-Soulié, 4–7, Verkkojulkaisu. Saatavilla: http://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2016/06/HuSa_SOTE-uudistus-kipupisteita%CC%88-ja-uusia-avauksia-sosiaalihuollolle.pdf

Valtioneuvosto. Hallituksen tiedot ja kokoonpano 74. Sipilä 29.5.2015 - 6.6.2019. Luettu 6.8.2020 <https://valtioneuvosto.fi/tietoa/historiaa/hallitukset-ja-ministerit/raportti/-/r/ml/74>

van Dijk, Teun A. 1993. ”Principles of critical discourse analysis.” *Discourse & Society* Volume: 4 issue: 2: 249–283. <https://doi.org/10.1177/0957926593004002006>

VASSO (Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus). ”Kansa-koulu III-hanke tuo kirjaamisvalmennukset digiaikaan”. Luettu 15.5.2021. <https://vasso.fi/hankkeet/kansa-koulu/>

Virtanen, Petri, Jari Smedberg, Pirkko Nykänen ja Jari Stenvall. 2017. *Palvelu- ja asiakastietojärjestelmien integraation vaikutukset sosiaali- ja terveyspalveluissa*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2/2017. Saatavilla: <https://tietokayttoon.fi/julkaisu?pubid=16201>

LIITE: AINEISTO

Soten maakuntamallissa voi unohtua koko maan etu	31.5.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002828283.html
Hallitusohjelmalla kunnianhimoiset tavoitteet	2.6.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002828668.html
Opiskelijoiden terveyteen kannattaa panostaa	15.6.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002831932.html
Sote-palveluista tulisi tehdä nykyistä ihmisläheisempiä	17.7.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002838824.html
Hoitoa ilman kokonaiskuva	23.7.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002840115.html
Sotessa kohta edessä ratkaisevia päätöksiä	27.8.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002847900.html
Suomessakin vahvistuu suuntaus, jossa yhteiskuntaan sovelletaan markkinatalouden logiikkaa – valtiota ei kuitenkaan voi johtaa kuin yritystä	3.8.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005777764.html
Osuuskunnat tuottamaan sosiaali- ja terveystaloudellisia palveluita	28.8.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002848179.html
Sote-uudistus muuttaa kuntia ja verotusta	5.9.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002850190.html
Jos kunnan sote on sotkussa, ulkoistus voi tuoda isot säästöt	14.9.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002852285.html
Perusoikeudet eivät riipu suhdanteista	28.9.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002855636.html
Sote-palveluihin tarvitaan osallisuuden tunnetta	5.10.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002857360.html
Sote-alueista syntyi hallituskriisi	6.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002864576.html
Luottamuspulasta jää aina ikävä jälki	7.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002864893.html
Soteen tuli mutkikas aluejako	8.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002864960.html
Säästöt ohjaavat valmistelua	10.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002865296.html
Valinnanvapaus voi parantaa sote-palveluita	11.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002865531.html
Jospa markkinamalli ei olisikaan sote-uudistuksen kirosana	12.11.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002865771.html
Asiakkaan vapaus valita nousee päärooliin sotessa	28.12.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002875134.html
Sosiaalialan hankinnoissa on keskityttävä tavoitteisiin	30.12.2015	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002877219.html
Sote-ammattilaiset johtamaan omaa työtään	19.1.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002880673.html
Täydellisen sijaan toimiva maakunta	27.1.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002882295.html
Kartat kiinnostavat, mutta rahoitus on soten kova ydin	12.2.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002885589.html
Sote kompuroi väärässä kohdassa	19.2.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002886878.html
Julkisen palvelun kustannus ei vielä kerro sen arvoa	23.2.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002887554.html
Aluehallintouudistuksen linja lipsuu uhkaavasti	24.2.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002887729.html
Sote-uudistus tarvitsee kattavan tietojärjestelmän	16.3.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002891413.html

Valinnanvapaudessa on kyse myös rahasta ja vallasta	16.3.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002891410.html
Sote-hankkeesta on tulossa uskottava	8.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002895188.html
Miljoonan ihmisen sote-poikkeus	12.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002895781.html
Kun julkiset sote-palvelut yhtiöitetään, kuntien lyllerrys ei riitä mihinkään	12.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002895777.html
Sote-uudistus kaipaisi asiakkaan näkökulmaa	13.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002895949.html
Sote-uudistuksesta tuli kumouksellinen	22.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002897486.html
Mihin palveluun on oikeus?	28.4.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002898521.html
Sote-uudistajat etsivät sekasotkun selvittäjää	13.5.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002900881.html
Sote-uudistus tarvitsee terveyden tasa-arvoa	20.5.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002902091.html
Valinnanvapaus sai annoksen realismia	1.6.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002903961.html
Yhteiskunnallinen yritys sopii palveluntuottajaksi	15.6.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002906257.html
Unohtuuko ennaltaehkäisy?	5.7.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002909273.html
Englanti tarjoaa oppia soten valinnanvapauteen	8.7.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002909832.html
Vastuun hämärtyminen uhkasi palvelujen laatua	5.9.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002919336.html
Maakunnat ratkaisevat, saavatko ihmiset hyötyä digitaalisesta terveystiedostaan	30.9.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002923184.html
On potilaan etu keskittää kirurgiaa	10.10.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002924725.html
Sote-uudistus voi pirstoa mielenterveyspalvelut	12.10.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002925012.html
Valmistelu on tuomassa sote-uudistuksen valinnanvapauteen lisää realismia	13.10.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002925214.html
Sote-uudistus myllää kuntien taloutta varsinkin pääkaupunkiseudulla	31.10.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002927970.html
Sote-uudistus ei valmistu kertaheitolla	13.11.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002930004.html
Yhtiöittämisspakko ei sovi sote-uudistukseen	12.12.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005003005.html
Toimeentulotuki on tilapäinen apu	14.12.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005005516.html
Terveysteknologian merkitys kasvaa	19.12.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005012013.html
Sote-uudistusta myydään maksajille	23.12.2016	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005017934.html
Sote ei ole valmis vielä syntyessään	28.1.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005064024.html
Tyytyväinen asiakas saa mitä tarvitsee	2.2.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005070529.html
Valinnanvapaus ei saa kaataa sote-uudistusta	4.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005112759.html
Kansalaiset ansaitsevat kunniallisen kohtelun – köyhiä ja sairaita ihmisiä ei saa tuupata koekaniineiksi	9.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005119420.html
Osallistumistulo ei saa lisätä eriarvoisuutta	11.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005122721.html

Järjestöt paikkaavat hyvinvointiaukkoja	12.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005124030.html
Digipalveluissa on pidettävä kaikki kansalaiset mukana	18.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005131963.html
Hankintasopimus unohtaa asiakkaan	23.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005137581.html
Yhteiskunnallinen lisäarvo sopii sote-uudistukseen	27.3.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005143339.html
Vaalikikkailu sotkee sote-uudistusta	4.4.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005154691.html
Sekava valinnanvapaus uhkaa perhepalveluja	5.4.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005155934.html
Neuvolan valtteja ovat kattavuus ja ennaltaehkäisy	24.4.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005182472.html
Julkinen talous ei ole vielä kunnossa	24.4.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005182036.html
Tietojärjestelmä ratkaisee soten	30.4.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005191744.html
Hallitus ottaa ison riskin sote-uudistuksessa	9.5.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005202148.html
Sote-uudistus saattaa nyt nousta jaloilleen, mutta vielä ei pystytä sanomaan, mihin suuntaan se alkaa liikkua	10.5.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005203603.html
”Menetetyn vuosikymmenen” jälkeen Suomella on edessä uusia haasteita – terveystenonjen kasvuun sote-uudistus ei ole tarjoamassa ratkaisua	16.5.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005212181.html
Kansalaisen tarpeista vai järjestelmän ehdoilla?	15.6.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005254554.html
Terveystenhuollossa on säästöpotentiaalia	30.6.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005273094.html
Utopia yhdenvertaisuudesta	22.7.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005299298.html
Hoitajat ansaitsevat hyvää johtamista	1.8.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005309480.html
Vanhustenhoito ratkaisee säästöt	14.8.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005324705.html
Sote-uudistuksessa tarvitaan rekisteritietoa	14.8.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005324752.html
Sote-uudistus on tullut tienhaaraan	23.8.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005336079.html
Lastensuojelun pitäisi vahvistaa ihmissuhteita	28.8.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005342827.html
Vanhustenhoito voi myös onnistua	19.9.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005373161.html
Jan Vapaavuori ja Lauri Lyly HS:n Vieraskynässä: Sote-uudistus tarvitaan, maakuntauudistusta ei	30.9.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005388804.html
Sosiaali- ja terveystenonjen yhteistyöllä on vastattava ihmisten tarpeisiin	8.10.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005399898.html
Sote-valmistelu tarvitsi jälleen yhden aikalisän	15.10.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005409388.html
Sote-esityksessä on edelleen ongelmia	22.10.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005418067.html
Terveystenhuoltoa mullistavat eniten digipalvelut, eivät maakunnat tai valinnanvapaus	3.11.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005434339.html
Terveystenonjen kokonaisulkoistus sivuuttaa julkisen vallan vastuun	14.11.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005447735.html
Jos sinusta tuntuu, ettei sote-uudistuksesta saa enää mitään tolkkua, et ole väärässä	26.11.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005464610.html
Poliittiset intressit sotkevat sairaaloidenärkevää työnjakoa	29.11.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005467850.html

Yksityinen sote-tuotanto leviää hallitsemattomasti, kun lainsäädäntö viivästyy	4.12.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005476083.html
Hallitus onnistui väistämään itse aiheuttamansa sote-karikon	22.12.2017	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005498653.html
Vanhusten kotihoidon ongelmien ei pitäisi tulla yllätyksenä Espoossa	19.1.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005529729.html
Sairaaloillakin tehdään politiikkaa	23.2.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005578247.html
Sote-uudistuksen kaatuminen jakaisi kansaa entistä enemmän – Suomessa terveydenhuolto on eriarvoisempaa kuin useimmissa Länsi-Euroopan maissa	1.3.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005587070.html
Toteutus ratkaisee soten onnistumisen – pelkät lakipykälät eivät riitä	16.3.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005605078.html
Sote-vastuun voi siirtää valtiollekin	31.3.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005624904.html
Työikäisillä terveysriskit kasvavat ja jakautuvat epätasaisesti	15.4.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005642526.html
Maakuntavaalit voivat lykkääntyä, kun aikatauluihin liittyvät ongelmat alkavat kasautua	12.5.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005676411.html
Pääkaupunkiseutu tiivistä viestinsä sote-uudistuksen vastustamisessa	17.5.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005682649.html
Valtio päättää sote-säästöt	19.5.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005685632.html
Hallitus valitsi vaikean sote-polun – jos se olisi noudattanut alkuperäistä ohjelmaansa, näin vaikeassa tilanteessa ei välttämättä oltaisi	29.5.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005697924.html
Tekoälyn käyttö vaatii tarkkaa eettistä harkintaa	11.6.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005714672.html
Sote-mallissa on yhä ongelmia ristiriitaisten tavoitteiden ja keinojen takia	17.6.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005722468.html
Digitaalisuuden pitää parantaa soten tietoturvaa	29.7.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005773161.html
Soten valinnanvapaus voi olla yritykselle huono bisnes	2.8.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005776637.html
Huostaan otettujen lasten ja nuorten määrä kertoo, että perheitä ei ole onnistuttu auttamaan ajoissa	16.9.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005829218.html
Sote-keskuksen rahoitus on uudistuksen vaikein kohta	27.10.2018	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005878514.html
Toivottomuus ajaa köyhän ahdinkoon, joten rahan lisäksi tarvitaan näkymä paremmasta tulevaisuudesta	7.1.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005958125.html
Nykyisessä sote-mallissa kaikilla kunnilla ei ole aikaa eikä osaamista valvoa hoivakoteja riittävästi	28.1.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005980865.html
Vanhustenhoito hyötyisi sote-uudistuksen ytimeistä, josta puolueetkin ovat samaa mieltä	29.1.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000005982072.html
Lastensuojelu tarvitsee lisää ammattilaisia ja heidän tiimityötään	16.2.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006003161.html
Valinnanvapaus on kerrasta toiseen ollut sote-uudistuksen isoin ongelma	25.2.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006014234.html
Hallitus ajoi itse soten umpikujaan ja törmäsi lopulta seinään	8.3.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006028370.html
Apotin käyttöönotto osoittaa, että tiedolla johtamisen kustannussäästöjä saadaan odottaa kauan	23.3.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006044843.html
Nykymalli ei korjaa soten rahoitusta, mutta se antaa vauhtia suomalaisten jakautumiselle	5.4.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006060482.html
Koulutuksen puute on köyhyysriski, mutta pelkkä oppivelvollisuuden pidentäminen ei auta niitä, joilla on vaikeuksia jo peruskoulussa	10.5.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006101255.html

Sijoitettu nuori tarvitsee erityistukea aikuistumiseen	30.5.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006124857.html
Terveyskeskus on saatava toimimaan ja yleislääkärin ammatti kunniaan	6.6.2019	https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000006133733.html